

~~9717-11736~~

Nr. 4, vol. 26

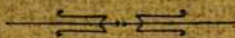
1928

ŽVAIGŽDĖ = The STAR.

A LITHUANIAN QUARTERLY PUBLICATION, PUBLISHED BY A. MILUKAS & CO. AT 3654 RICHMOND STR., PHILADELPHIA, PA. YEARLY SUBSCRIPTION \$2.00, SINGLE COPY 50¢.

Spalių m. == October, 1928

Entered as second class matter at the Philadelphia Post Office under Act of March 3, 1879.

Dr. Henrichs, 711 - 10th St. Philadelphia, Pa.
ANTHONY & COMPANY, 29 N. 2nd St. Philadelphia, Pa.

STATEMENT OF THE OWNERSHIP, MANAGEMENT,
CIRCULATION, ETC., REQUIRED BY THE ACT OF
AUGUST 24, 1912.

of Zvaigzde published quarterly at Philadelphia, Pa, for
October 1 1928.

County of New York

State of New York

} ss.

Before me, a Notary Public in and for the State
and county aforesaid, personally appeared Rev.
A. M. Milukas who, having been duly sworn according
to law, deposes and says, that he is the owner in
partnership of the Zvaigzde and that the follow-
ing is, to the best of his knowledge and belief, a true
statement of the ownership, management (and if daily
paper, the circulation), etc., of the aforesaid publication
for the dates shown in the above caption, required by the
Act of August 24, 1912, embodied in section 443, Postal
Laws and Regulations, printed on the reverse of this
form, to wit:

1. That the names and addresses of the publisher, edi-
tor, managing editor, and business manager are:

Name of —

Post—Office Address:

Publishers, A. Milukas & Co.

3654 Richmond St.

Editor, Julia Pranaitis

" "

Managing Editor, A. M. Milukas,

82 Perry Ave.

Business Manager A. M. Milukas Maspeth, L. I., N. Y.

2. That the owners are: Rev. A. M. Milukas, 82 Perry
Ave. Maspeth, L. I., N. Y., Julia Pranaitis 3654 Richmond
St., Philadelphia, Pa.

3. That the known bondholders, mortgagees, and
other security holders 1 per cent or more of total
amount of bonds, mortgages, or other securities are: None

A. M. Milukas Business Manager

Sworn to and subscribed before me this 20 th day
of September 1928

(Seal.)

Wm. J. Miller

Notary Public.

New York County No. 220

My Commission Expires March 30 1928.

*Dr. M. M. Miller
Notary Public
111 N. Dearborn St.
Chicago*

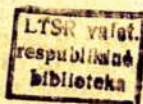
„ŽVAIGŽDĖ“--BERTAININIS ŽURNALAS.

DVIDEŠIMTI DU METU buvusi savaitiniu laikraščiu „ŽVAIGŽDĖ“. Tris metus ėjusi kaip mėnesinis žurnalas, nuo 1925 m. eina kaip bertaininis žurnalas leidžiamas A. Milukas & Co. B-vės iš Philadelphia, Pa. 3654 Richmond Str. Pavienių „Žvaigždės“ knygy kainina 50 centų, metams prenumerata 2 dol.

SPALIU — OCTOBER 1928 M.

AMERIKOS LIETUVIU PIRMIEJI

PROFESIONALAI.

Užprašymus ir pinigus
adresuokit:

„ŽVAIGŽDĖ“ 3654 Richmond St.,
Philadelphia, Pa.

Iš kun. A. Miluko paskaitų.

AMERIKOS LIETUVIŲ PIRMIEJI PROFESIONALAI.

(Tęsa nuo 3 N. 1928.)

„...jau artinasi laikas Seimo trečio, reikaluose visų katalikiškų draugysčių, o taipogi ir visų Lietuvosninkų Amerike...“

Esą, praeitų metų Plymoutho seimas nuskyrė Hazletoną šių metų suvažiavimui, „ale iš valios dvasiškų asabų likos permainyta vieta seimo į Mahanoy City, ba tenai yra draugystė šv. Juozapo, prigulinti į Susivienėjimą... yra ir kunigas lietuvninkas... kun. Abromaitis... Seimas mūs perkeltas į Mahanoy City, kur mūsų broliai budavoja nauja Dievo nama...“

„Wienibės Liet.“ N. 40-me (1888 m.) tilpo Suvienytų Liet. Kat. Draugijų Amerikoje prezidento gromata sekretoriui, iš kurios regime, kad tarp pačių organizacijos buvusiųjų įkūrėjų įvykę didžiausi vaidai. Pakartoju čia ištisai taji rašta:

„Nežinau kokių spsabu pradeda pliovot ta Saulė (pirm poros mėnesių įkurtas Mahanoy City'je buvusio „Wien. Let.“ redaktoriaus laikraštis. Red.) arba rėdytojas Saulės, kuris paduoda sau jau trečia pravarde Taradaika, Tamašauckas vėl Taradaika o ant galo Bačkauskas, ant Susivienėjimo K. L. Dr. A. ir širdyje savo šidyja iš seimo, kuris bus atprovytas Mahanoy City šimet. Nežinau kodėl jis išsižiojo su savo mintuvais taip plačiai N. 7 ir 8 Saulės, vienok aš skaitydamas tuos numerius taiposgi negalėjau sulaikvt savo žiočių ir turiu jam priminti, tegu jis pats atsimenta, ką šnekėjo ant paskutinio seimo, ką buvo Plymouth, ir kokia nauda galim apturėti iš Susivienėjimo: dabar pats šidyja ir išmislija, kiek galėdamas, ir Saulė draudžia visus ir draugystes Susivienėjimo nor atitrakt, kurie jau yra susiėmę rankomis broliškoms tarpu savęs. Aš misliju, kad nor jis suardyti visą Susivienėjimą dėlto, kad negal pergalėt laikraštį „Wienibės“ ir vėl išrodo iš jo Saulės, kaip būt panaši netoli Balso (Lietuviškojo. Red.), ale tuo tarpu aš prašyčiau Taradaikos arba Tamašaucko arba Bačkausko, kad nustotų pliovot ir žiopiot ant Susivienėjimo ir iš Seimo nešidyt, ba viska ant syk negal padaryt nė Seimas, nė delegatai, kuriuos draugystės atsiunčia.

Ba čia nēr nē vieno bagoto, kad ka galētu mētyt arba dykai kam duoti; mēs užtai glaudžiamės į krūvelę, kad turėtume geresnę syla, kaip kitos nacijos, ir galėtume save pasikelt augščiau šitame krauj; norim išnaikint šlektus papročius tarp savo viengenčių, štai ko nori Susivienijimas L. K. D. A.; jis (sk. Bačkauckas) visus laiko už bobas ir dvasiškas asabas, kurios mum kelią parodo tam dalyke; O tai labai milijasi Taradaika, ka kad mus visus bobom apleidžia ir menkesnio razumo.

Aš misliju, kad jis vienas tik nešioja andaroką, ale ne visi vyrai, ir tegul neužkabinėja, kas jam nepriguli.

Broliai, laikykimės to Susivienijimo ir rašto Wienibės, ba yra naudingiausias laikraštis lietuviškas, ka ant svieto išaina.

Daug jau buvo atsiradę laikraščių lietuviškų, ale visi nuskendo, ba negalėjo dalaiškyt, tik ta Wienibė laikosi, dėlto kad brangų vardą savyje nešioja ir pats save negiria, tik skaitytojai ją giria ir jos vertybę žino, o ka apie Saule, gerai patys žinote jos vertybes. Neturiu daug ka rašyt, tik tiek, Saulė teka ir greitai nusileidžia, tai yra teisingas abrozės dėl akių mūsų.

Dėlto viso gero velyju Wienibei ir skaitytojams Wienibės iš tikros širdies prietelis

Prezidentas Suvien. Liet. Kat. Draug. Am.

Jurgis Andriušis."

Kad tikroje šviesoje parodžius anuometinius sątikius, mėginau suieškoti pirmuosius laikraščio „Saulės“ numerius, bet veltui. Ir pati to laikraščio išleistuvė neturi pirmųjų kelių metų kompletų. Tad reikia pasitenkinti vien Jurgio Andriušio raštu, iš kurio galima spręsti, kad Tamašauckas — Bačkauskas, pasitraukdamas nuo „Wienibės Liet.“, turėjęs didesnių nesusipratimų su leidėju J. Paukščiu. Bačkauskas laikęs Paukščio besididinančią įtaką visomenėje kenksminga ir Susivienijimo Liet. Kat. Dr. A. ūglui. Jog ir Bačkausko pusėje būta dalies teisybės, galime spręsti ir iš to, kad Mahanoy'aus seime

J. Paukštys nedrįso statyti savo kandidatūros i organizacijos sekretorius, jo vieton išrinktas tolimas čekagiškis atstovas, teisybė, jo drūtas bičiulis. Paukščio bičiulio ir klebono kun. Varnagirio vieton rektorium išrinktas brooklyn'iškis kun. M. Juodišius. „Wienibės" pusės atstovų komitete belikęs vien J. Paukščio brolis Silvestras Paukštys.

Bačkausko „Saulės" ir „Lietuviškojo Balso" korespondentų taktika — užtylėjus apie kitus naujos organizacijos vadus,—užpuldinėti vien Juozą Paukštį. „Wienibės L." leidėja, prikaišiojant jam būtas ar nebūtas silpnybės, negalėjo palikti be įtakos anų dienų žmonėms. Dar 1892 metais, man, kun. A. Burbo įprašytam, nuvažiavus Senadorin paraginti savo pažįstamus ir gimines įsirašyti i Susivienyjimą, atsakyta, kad jie nematą reikalo aukoti savo pinigus „Paukščių vienybei" — taip anuomet daugelio vadinta Susivienyjimas.

Bet grįžkime prie trečiojo Susivienyjimo Lietuviškų Katalikiškų Draugijų Seimo, kuriame jo vyriausi ikūrėjai — kun. A. Varnagiris ir J. Paukštys pasitraukė nuo aktualio vadovavimo.

* . *

1888 metų „Wienibes Lietuwnikų" 45-me numeryje skaitome, kad i „trečiąji Seimą Mahanoy City Pa. — 30 ir 31 d. spalį susirinkę delegatai buvę „labai gražiai priimti" šv. Juozapo draugijos narių. Suėję visi išpuošton salėn 2 valandą, pradėjo seimą maldomis, atgiedotomis kun. Juodišiaus asistencijoje vietos klebono kun. Abromaičio. Ant vargonų gražiai pritaręs Senadorio šv. Jurgio draugijos atstovas Vincas Juodkojis. Užbaigę pamaldas, visi giedoję „himną Narodawą Lietuwiszką". — V. Juodkojis, 1886 m. „Liet. Balso" šalininkų suvažiavime Senadoryje buvęs išrinktas prie J. Sliupo konstitucijos parašymo komisijon., pametė, lygiai kaip kone visi šenadoria-

čiai, bendravima su „Liet. Balsu“ skaitytojais ir stojo „Wien. Liet.“ pusėn.

Seinų Seminarijoje nuo Petro Kriaučiūno laikų lietuviai klierikai giedodavę kaip savo tautinį imną pirmutinės Ađomo Mickevičiaus „Pono Tado“ stanzas:

„Tėvyne, Lietuva, tu kaip sveikata,

Kaip Tave reik brangint, tas tik suprato,

Kurs tavę netenka. Grožybe Tavo dar matau garbinga“, ir tt.

Kunigas Petras Abromaitis savo laiku buvo vienu geresniųjų Seinų klierikų giesmininku. Ir Amerikoje jis mėgdavęs atsakančioje draugijoje to imno jausmingu giedojimu pasirodyti. Susivienijimo atstovams suėjus į jo parapijiečių bažnytėlę, vieną pirmųjų Amerikos lietuvių šventynių, priešseimines pamaldas laikytų, aušrininko kun. Norkaus (Punkskė) buvęs vikaras išrado tinkamu daiktu ir bažnyčioje to imno žodžiais tėvynės Lietuvos brangumą išreikšti.

„Susivienijimo Lietuvių Amerikoje“ knygu autorius bereikalo spėlioja, dalyko neištyręs „kad tai buvo giedota koks nors lenkų himnas“ (l. 23), nes „pas to laiko lietuvius dar jokio himno nebuvo“..... Man jau Seinų klieriku metus išbuvus, teko girdėti kun. Abromaitį su kitais kunigais ir studentais („varpininkais“) giedant tą imną per kun. P. Krokininko primicijas Strasduose, Rudaminos parapijoje. Girdėjau ir paskui, Amerikoje jau gyvendamas, nekartą tą patį kunigą ir tą patį imnagiedant. Ypač labai nusisekdavęs giedojimas, kada jau „seniui“ kun. Abromaičiui padėdavę jaunieji kunigai, Baltimorės Juozas Lietuvninkas, Philadelphios Juozas Kaulakis arba Elizabeth'o Baltrus Zindžius.

Kun. Juodišius, irgi seiniškis auklėtinis, to Lietuvos imno žodžiais ir jaunystės atminimais sujudintas, pasa

kės „gražią prakalbą apie Lietuvą ir jos suspaudimą“ po rusų jungu, ir jo „žodžiai kiekvienam išspaudė ašaras iš akių“... („Ziūr. W. Liet.“ 1888).

Pasibaigus pamaldoms, atvykę ir Susivienijimo prezidentas Jurgis Andriušis šicagiškis su rektorium kun. Varnagiriu iš Plymouth'o, kuriedu atidarė trečiojo sesimo sesijas, kurios tęsėsi dvi dieni.

* * *

Nuo šito trečiojo suvažiavimo Mahanoy City, Pa. 30 ir 31 Spalių dienas, 1888 metais, organizacija pradėjo vadintis: „Lietuwiszkas Susywniimas Amerike“. Štai to suvažiavimo protokolas, pakartotas paskui 1888 m. „W. Liet.“.

Dabar pasiduoda žinia, kurie dalykai liko patvirtinti ant visados ir kurie bus konstitucijoj Susivienijimo.

1. Kožna draugystė Lietuviška, kur tik yra užsidėjus, gali prigulėt prie Susivienijimo, jeigu atsiūs deklaracija (prizadėjimą) išpildyti pavidnasti Susivienijimo ant rankų komiteto valdančio, kuris po peržiūrėjimui duos žinią i draugystę, ar yra priimta ar ne.

2. Kožnas draugas privalo mokėt ant metų 15 centų i Susivienijimą dėl visokių reikalų tojo.

3. Jeigu draugas persineša iš tos draugystės, iš kurios išeina, nuo komiteto draugystės pasviečytas ir pečėčia draugystės patvirtintas.

Taiposgi visas skolas turi apmokėt draugystei, iš kurios išeina: o tada bus priimtas kitoj draugystėj i skaitliu pilnų draugu, be jokio imokėjimo inžangos.

4. Draugas kada ima raštus ir apznamenina prezidentui draugystės, kad išvažiuoja, o jeigu išvažiaves neranda draugystės, ką priguli i Susivienijimą, tada privalo visokias mokestis mokėt i tą pačią draugystę, iš kurios išėjo, o jeigu per tris mėnesius neduos apie save žinios, bus iškasavetu ir trotija gavimą pagalbos laikeligos ar smerties.

5. Gali prigulėci ing Susivienyjimā ir paskiri asaba, jeigu atsius svedectvā nuo kunigo, prie kurio priguli, kad yra katalikas.

6. Draugas prigulintis į Susivienyjimā, jeigu numirtu, jo pati arba artimiausias iš familijos gauna \$100 iš Susivienyjimo, aprič provų draugystės, į kurią priguli.

7. Dėl komiteto Susivienyjimo kelias į vieta seimo ir kaštai turi būt užmokėta, jeigu nėra jie delegatais iš draugystės siustais.

8. Kožna draugystė prieš ir po mitingų turi kalbėti malda, paskirta per Rektorių.

9. Su paliokais kožna draugystė privalo gyvent zgadoj, ba kožnas yra mūsų artimų. (Regimai lenkų akiplėšrumas įkirėjo nevienam organizacijos nariui ir reikėjo lenkuojančiu ponų paragrafo, kad sulaičius eilėse lietuvius. Red.).

10. Draugystė norint kuri nešioja vardą švento, o nesielgia palei prova Bažnyčios Katalikiškos negali būti į Susivienyjimā priimta.

11. Susivienyjimas Lietuviškas ir „Związek Narodowy“, yra geru ba jame talpinasi katalikai ir kunigai. (Aiški čia uolaus Związek'o šaliniko J. Cerniko, J. Paukščio svainio, įtaka. Red.).

12. Mokslinyčios vakarinės, turi būti įtaisytos per draugystes, kur galėtu porą vakarų ant nedėlios pasimokyti nemokantįs skaityt, rašyt ir rokundu.

13. Ant pėčėtis Susivienyjimo, bus Abrozės Motinos Dievo Aštraus Bromo, o aplinkui „Lietuwiszkas Susywie-nimas Amerikie“ ir ta pėčėtis bus pas prezidentą.

Sitie visi Artikolai likos patvirtinti per delegatus ant trečio Seimo Mahanoy City.

Dabar pakaliejum paduodam inešimus, paduotus ant to paties Seimo per delegatus.

1. Abivatelis Tam. Butkevičia, iš Nanticooke delegatas draugystės W. Jagellos, inešė tai, kad Susivienyjimas urėtu savo skarbą nepajudinama, kuris kožną dieną

augdamas didintusi, ir kada reikale kokiam būtų pama-
čia dėl lietuviystės.

Visi tą dalyką priėmė už gerą ir patvirtino, kad kožnas draugas prigulintis į Susivienijimą turi užmokėti 25 centus ant metų.

2. Inėšimas buvo paduotas, kad kožnas draugas arba draugystė duotų nuo savęs afierų palei išgalėjimą ant Lietuviškų Bažnyčių kur statosi. Taiposgi buvo pripažintas už gerą ir likos priimtas per ogulą (sk. visų).

Potam buvo išrinkti delegatai Tam. Butkevičia ir Vincentas Vročiński dėl revizijos knygų, kurias parėdke radę patvirtino. Draugų yra iš viso Susivienijime 390 asabų, į kasą pinigų per tą laiką pribuvo 97 doreliai ir 30 centų, išdavinių jokių nebuvo igi šiam Seimui.

Potam buvo rinkimas komiteto ant to meto. Pirmiausia Jo M. Kun. Varnagiris padėkavoja už gadržnastį Rektoriaus dailiais ir pamokinančiais žodžiais, kurie visiem pasidabojo ir taip kožnas iš visų urėdų padėkavojo už slūžbą pereinų metų.

Komitetas likos išrinktas iš tų asabų. Ant. Rektoriaus Jo Mil. Kun. Juėdišius iš Brooklyno N. 152 North 10th. Str., Prezidentu Tamošius Butkevičia iš Nanticoke, Luz. Co. Pa.

Sekretorium Jurgis Andriušis iš Chicagos No. 393 Holt Ave. in Rear., Kasierium Selvestras Paukštis iš Edwardsville, Luzerne Co. Pa.

Potam buvo roda ape ateinantį kito meto seimą, kokiame mieste būtų atprovytas, palei supratimą ir rodą visų; O vieta, kur IV Seimas bus laikomas, apreiškė komitetas Susivienijimo.

Potam buvo klaustas išduotojas laikrašcio „Wienibes“ ar apsiima procevoti dėl Susivienijimo ant tolesnio laiko, kuris atsakė, kad apsiima procevotie ir būtie visada apgynime Susivienijimo be jokios mokesties, ba tai yra dėl gerovės visų brolių Lietuvininkų.

Palei jo kalbą ir visas Komitetas apsiėmė procevo tie be jokios mokesties per višą metą, del pakėlimo vardo Lietuvos.

UWOGA. 1.

Pradėjime rašymo artikolu, kurie likos patvirtinti per seimą nenorėjau maišyti nekuriuos dalykus, kurie buv ant seimo, kaipo tai: laiką seimo ir apsiėjimą.

Kaipo pirmam numery rašiau apie pradžią ir atidarymą taip ir apie tolesnį laiką.

Seimas traukėsi igi pusei šešių, potam delegatai ir šėnau ni Kunigai ėjo ant vakarienės, kuri traukėsi igi devintai adynai. Devintą adyną vėla visi susirinko ant salės ir rodavojosi igi 11-tai po tam atkalbėję maldą užbaigė ant tos dienos. Ant rytojaus aštuntą adyną iš ryto susirinko daugelis žmonių į Bažnyčią apriė delegatų. Jo Mil. Kun. Abromaitis atlaikė Mišias Sv., o Jo Mil. Kun. Varnagiris su visais garsiai Ražanėių atkalbėjo ant šlovės Panos Marijos, kaipo paskutinėj dienoj to mėnesio Spalių, kuris yra pašvestas ant garbės Jos. Potam pasakė puikų pamokslą, ragindamas visus į vienybę, kad dirbtume visi drauge dėl naudos brolių ir tėvynės mūsų.

O kada išėjo žmonės iš Bažnyčios, prasidėjo tolimesni aprodavojimai apie Susivienyjimą ir traukėsi igi vienuoliktai adynai prieš piet, kurią tai adyną pasibaigė seimas trečias.

Tada Jo, M. M. Juodišius, apsirengęs rūbuos bažnytiniuos su asistencija J. M. K. Varnagirio ir Abromačio, atgiedojo Giesme padėkavonės Dievui už apturėtas nuo Jo geradėjystes, Te Deum Laudamus. (Tave Dieve Garbinam).

Potam J. M. K. Juodišius pasakė dalią prakalbą, laimindamas visus delegatus, kad nepamirštų tų prizadėjimų, kuriuos ant seimo apsiėmė pildyti, o duodamas prikloda visiems, ištare tuos žodžius „Iš vaisių darbų mano pažisite mane“.

Duodamas suprasti kiekvienam, kad tą patį darytų ir storotusi dėl naudos savo brolių ir gero dėl nuvargintos tėvynės mūsų.

Ant veido kožno iš delegatų buvo galima pažinti tai, kad su visa širdžia išlaikys tuos žodžius ir platis ta mūsų susirišimą, sekdami gerą pavyzdį dėl tamsesnių brolių savo, katrie da nemato visų gerų darbų.

Nors turėjome ir turime daugelį priešininkų, kurie užpildinėjo ant Susivienijimo, išmislydami visokius spąsus dėl skaldymo tam, ale persikanojo, kad nieka negali darytie, ir visi tie staugimai kaip vilko pūstojgirioj nieko nepadare ir svietas suprate tai, kaip pasirodė ant pereito seimo, žodžiais pasakys savo broliam, kad tai yra: Apaštalas tamsybės.

Dėl to, mieli broliai, duodu jums persargą kad neklausytumėte tu, kurie yra išskirti iš Susivienijimo, ba nematydami vaisių savo pikto darbų, pradėjo užpildinėti ant vienatinių asabų, kaip išširdydamas (su spilkutėmis), ale tiek to, mažų buvo pamilka zecerio, tegul taip pasilieka. (Taikoma į „Liet. Bala“ ir „Saule“. Red.).

Dabar, mieli broliai, turėdami pradžia gerą ir kelius gerus, tai yra mūsų vadovus, riškimėsi visi į tą vienybę Susivienijimą. Ba geruose darbuose ir Dievas mūsų padės.

To jums iš širdies velija Jūsų tarnas ir prietelis Juozas Paukštys, Sekretorius Seimo".

* . *

Bet laikas man baigti šio vakaro paskaita, kuri per daug užsitiesė. Kol parvažiuosiu į savo kleboniją, antri gaidžiai giedos Maspeth'e, o ryto metą nuo pusiau aštuntos valandos prisieis man klebono ir zakristijono pareigas atlikti. Apie „Susivienijimo Liet. Am.“ tolesni gyvenimą patieksiu jums daugiau žinių kitose paskaitose.

XI.

1884 m. kovo mėnesyje Prūsų valdžios įsakymu turėjo išvažiuoti iš Vokietijos, kaip nepageidaujamas asmuo, „Aušros“ antrasis redaktorius Jonas Sliupas, dirbęs prie to laikraščio nuo 1883 m. lapkričio iki 15 d. kovo mėnesio. Tas jaunas Dr. J. Basanavičiaus pavaduotojas buvo ex-studentu Maskvos ir Petropilės universitetu, rusų žandarų tinklan pakliuęs už priešvalstybinę agitaciją.

Darbas prie „Aušros“ buvęs J. Sliupui — nors sunkus, bet labai malonus. Dėl to darbo jis išsizadėjęs šiltos vietos rusų revoliucionierių pildomame komitete Sveicarijoje, kaip jis pats prisipažino savo paskaitoje laikraštinių kursuose Kaune. Su džiaugsmu jis iš Sveicarijos atvykęs pas Dr. Basanavičių Pragon ir, nuo ano gavęs 5 vokiškus dolerius kelionės lėšoms, greit atsiradęs pas Martyną Jankų Bitėnuose. „Bet ir Jankus“, sako Sliupas, „dors ūkį turėjo, bepinigis buvo. Dar 1000 markių skola karojo ant „Aušros“ Ragainės spaustuvėje. Susišnekėjo su Jankumi, kad dalinsimės vargais: Aš redaguosiu „Aušrą“, prigelbėsiu jam ūkyje atliekamam laikui, atsišauksime į tautiečius ir kaip galėdami leisime „Aušrą“...“

Lietuvos mylėtojų anuomet nemažai būta, „Aušros“ redakcija gavusi pinigų, kad netik užvilktoji 1000 markių skola atmokėta, bet apmokėta ir kelių Sliupo sutvarkytų „Aušros“ numerių spauda ir dar likę keli šimtai markių, iš kurių Sliupas, priverstas trauktis iš Vokietijos, (Rusijon grįžti negalėdamas), galėjęs pasiimti pora šimtų markių kelionei Amerikon.

*) „Aušra“ Dr. Šliupo paškaita Kaune 1923.

Su tokiu kapitalu iškeliavusiam į užmarį aušrininkui prisiėjo ir naujame pasaulyje vargų vargelių paragauti. Savo „Gromatose iš Amerikos“, 1885 m. „Aušros“ N. 1-me jis karčiais žodžiais rašė apie Ameriką, „išganytoją vargingo žmogaus“.

Stai je žodžiai: „Kada aš ir būrys lietuvių atvažiuo- vome į miestą Naują Jorką ir apsistojome Castle Gar- den'e, tuojaus atvyko guvus vyrai kviesti mus pas save į gaspadą. Gerai būtų pakeliavingam žmogui mieste turė- ti gaspadą, juk yra neparangu atgulti ant aslos, itin pri- šmeiztos, Castle Gardene, bet kad tai ateivis galėtų mies- te pigiai apsigyventi! Tie, kurie jį kviečia į namus, rei- kalauja už vien nakvynę ant dienos po du dolerių, o ką suvalgytum pas juos, tai jie skiriamai parokuos... Prasčiausias valgymas dėl vienos savaitės apsirokuoja į 4 dolerius... brangumas įvairių daigtų dėl auropėno yra neišpasakomas. Už tai daugumas, iki prasižiūri mieste, pasilieka su daiktais minėtame Castle Garden'e.. Prasi- deda ieškojimas vietų ir darbo. Ne vienas prašvilpina beieškodamas savo paskutinį skatitką, ir jausdamas alkį, o kęsdamas plikį eina melsti mylestybos pas perkupčius, kurie tyko galutinai tą vargšą apgrandyti, ir jei suteikė kokią urkštynę — gerai, o jeigu ne, tai keliauk vėl svei- kas į miestą ir stipk badu arba eik vogti“...

Tokių didmiesčio smagumų paragavęs jaunas ex-stu- dentas ir ex-redaktorius nuvažiavo „į Oksfordą — bus kokia 60 mylių nuo N. Jorko and darbo' ' prie ūkininkų — fermerių.

Ukės — farmų darbininkas“, tęsia Sliupas. „dirba nuo pusės penktos adynos ryta iki septintai adynai pasi- baigiant vakare; čia darbininkas neturi pastovių arba perpiečių, kaip kad pas mus Lietuvoje, norint Amerikoje vasaros yra daug karštesnės nė kad mūsų tėvynėje... Algos darbininkų yra visokeriopos, vienur gauna ant mėnesio 10 dolerių, kitur 15, o kitur 18; prie to gauna valgymą ir buveinę, bet drabužį pats turi pasisiūdinti ir išsiskalbdinti žlugta.....”

Tokion baudžiavon pakliuvęs buvęs redaktorius atsiminė „Aušros“ korespondentą A. Jurgelaitį, gyvenusį Ohio valstybėje ir pas jį teiravosi apie newyorkiečių lietuvių antrašus.

„Pagrįžęs į Naują Jorką radau gromatą“, tęsia jis „Aušroje“, — „parėjusią iš Springfieldo nuo vieno brolio lietuvio, kurs man praneša, kame gyvena geri mūsų broliai ir darbininkai. Aš gavęs tokią žinią, tuojau paieškojau gyvenimą tėviškainio arba ūkėso (čia visi žmonės yra lygus ir kožnas vadina save ūkėsu, „obivateliu“) Mikolo Tvarausko, žmogaus, kurį lietuviai turi arčiau pažinti... Pasibaigus maištui 1863... jis atvyko Amerikon ir pabernavęs prie ūkininko ėmė ant savęs varyti spaudėjystės amatą, bet čia jį nelaimė ištiko — jo įtaisai sudegė ugnyje. Likęs be nieko brolis Tvarauskas įstojo į skardinę dirbtuvę (Netoli Maspeth'o. Red.), čia dirbo pusantrą metų ir sunkiai susirgo... pagijęs griebėsi už blėtinio amato (irgi Maspeth'e. Red.) ir pelnė mažumą pinigų. Tuomet vėl išgamino raides ir ėmė spaudinti lapelius pakvietimo... ant galo, 1879 m. jis paleidė į svieta „Gazietą Lietuvišką“... O tai aš pas tą brolį Tvarauską pirmiausiai pasigarsinau. Buvo tai šventa diena... tą dieną — buvo tai 20 d. liepos m. 1884 m. — lietuvnikai buvo apgarsinę kelsią savo susirinkimą dėl apšnekėjimo savo bažnytinių reikalų. Nuvėjova į susirinkimą ir mudu su broliu Tvarausku“...

Susirinkime buvę į 100 vyrų, kurie nusiskyrę viršininką, raštiningą ir išdininką, kalbėję apie reiklingumą New York'o mieste lietuviško kunigo. Pasibaigus šnekoms apie bažnytinius reikalus vienas iš susirinkusiųjų padalinęs „Aušros“ prospektus ir kalbėjęs apie reikalingumą paramos tam laikraščioi. Tas padrašinęs ir naujai atvykusį iš farmų J. Sliupą prakalbėti į susirinkusius. Pasiprašęs balso jis kalbėjo:

„Broliai ir vyrai! Visi esame išsikraustę iš tėvynės ne dėl paleistuvystės, ne iš tinginiavimo, ne dėl prisižiurėjimo grožybių svetur, bet gainiojami vargų, prispausti bėdomis gyvenimo, persekiojami vyresnybių. Taigi, var-

gai mus atskyrė nuo tėvų ir nuo tėvynės! Bet mes visi tą tėvynę nešiojame savo širdyse ir jausmuose. Jau ir pats šiandyktis susirinkimas parodo, jog mes norėdami palaikyti savi kalbą ir tautišką atskyrimą, geidžiame turėti lietuvišką kunigą. Musų mąstys ir darbai tempia mus į pavėsį mūsų saulėtos tėvynės. Bet tiktai jausmai pavienam pavienių žmonių traukia prie tėvynės; tą jausmą mes tiktai skaitome savyje, bet kiti apie tai nieko nežino, nes mes jiems apie tai nepasakome, kadangi neturime laikraščio. Jaugi mūsų vienas brolis 1879 m. mėgino laikraštį lietuviams patiekti, bet lietuviai mažai teturėjo spėkos dėl jo išlaikymo; laikraštis pliumptelėjo į vandenį. Ir šiandien butų gana sunku čia išlaikyti laikraštį dėl mažumo skaitančių brolių. Mes už tai turime jieškoti svetur laikraštį tokį, kurs paduotų ir mums ranką, o priegtam mums suteiktų ganėtiną kaupą žinių iš tėvynės. Kiek aš žinau, nei vienas kitas liet. laikraštis mums geriaus neatpuola kaip "Aušra", apie kurią čia buvo ką tiktai skaitoma. "Aušra" pritinka prie visų — "ir mokytų ir nemokytų, turtingų ir vargšų" ir duoda įžvilgį į gyvenimą mūsų toli gyvenančių brolių namiškių. Taigi mes mėginkime savo sąrašį su tėvyne parodyti tuomi, kad parsisiųsdysime "Aušrą" į savo kraštą ir kad patys į ją patalpinsime žinias apie tai, kaip mums sekasi svetur gyventi. Norint perskirti esame marėmis, bet parodykime, jog esame suvienyti dvasėmis ir širdimi. Kad busime vienybėje, mūsų ir dusavimai, ir kentėjimai, ir vargai, svetur pakelti, nenueis ant niekų — nes parodys mūsų broliams tėvynėje, kaip reikia gyventi ir apie ką mąstauti. O tas pamokslas yra labai brangintinas. Leiskite idant aš baigdamas savo trumpą šneką atiduočiau pasveikinimą tikriems lietuviams, Amerikoje gyvenantiems, o broliams likusiems tėvynėje. Visi sveiki—gyvil"

Tuomi ir pasibaigė susirinkimas, visi ėjome ad panates. Bet aš grįžau ne tuščias, nes rankose nešiau gniužį lietuviškų raštų, kuriuos parėję tuojau ėmiau skaityti ir perskaitęs šitai rašau trumpą jų peržvalgą; taigi darau dėl žinios brolių Lietuvoje apie tai, ką išeiviai įstengė parengti svetur dvasiškai. Ta peržvalga gal išveždės Amerikos lietuviams esantį aštrį, bet man regisi, jog visi, kurie myli teisybę, pasakys drauge su manimi carus est amicus, carior veritas... (1885 m. "Aušros" N. 1 p. 25—27).

New Yorke apsigyvenęs, kad ir su lietuviiais suėjęs. J. Sliupas negreit sulaukė šviesesnių dienų. Siuvėjų darbai, kokiue tuomet mūsų išeiviai čia daugausiai dirbo, jam netiko, taip pat kaip ir kiti darbai, kaip antai cukernėse arba vario dirbtuvėje Maspeth'e, kur mūieiškiiai daugiausiai duonpelniavo. Visą ką išmėginus, patogiaus

siu atrodė susidėjimas su spaustuvės savininku Miku Tvarausku. Kad gi šis nekoki pragyvinimą iš savo spaustuvės ir pats vienas turėjo, tad sumanyta leisti laikraštį „Unija“ ir pradėta visais žinomais Amerikos lietuvių antrašais prašyti, kad atsiųstų naujam laikraščiui prenumeratą.

Jr. Jonas savo „Suskaitoje arba Statistikoje visų Lietuviškų Knygų atspausių Amerikoje“ skelbia „Unija“ pasirodžius 25 d. spalio 1884 ir išeidinėjus iki 25 d. balandžio Brooklyne, N. Y.". Bet 1885 m. „Aušros" N. 2 ir 3-me skaitome pagarsinimą: „Unija lietuviszkas nedėlinis laikrasztis iszleidžiamas New York'ije Amerikoje, iszeina kas subatą ir kasztuoja ten pat ant metų 2 dol. — 4 rublius, ant pusės metų 1.25 dol. — 2.50 rubl. Auropoje ant metų 3 dol — 6.50 rubl. Gromatas priima M. Twarowski, New York, 25 Allen Str., U. S. America". Taigi, tikėdami „Aušrai", „Unijos" išėjimo vieta turime ne Brooklynui, bet New Yorkui pripažint.

* * *

Jos leidėjas buvo M. Tvarauskas, susidėjęs su katic atvykusiu iš Europos J. Sliupu: 1885 metais paskutinis „Unijos" numeris išėjo 25 d. Balandžio. Išleidus 15-ąjį numerį to laikraščio, tarp tų dviejų vyrų įvyko didžiausi susirėmimai, kurie greit virto aštriais vaidais tarp Amerikos lietuvių. Sliupas suorganizavo „Lietuviškojo Balso" leidėjų draugiją ir ištūmė M. Tvarauską iš lietuvių viešo gyvenimo.

Savo neva manifeste „Aš ir Lietuva", Sliupas nušviečia anuometinių leidėjų vargingą padėjimą: „Aš buvau biednas... M. Tvarauskas, kurio spaustuvė jau visai bu-

vo suvargusi, matydamas, jog lietuviška gazieta ji gelbės atkelt isidavė su manimi į šnektą... Kadangi Tvarauckas buvo taip biednas, kad vargei turėjo kokią dieną pavalgyt, aš negalėjau tuomet nei mislyti apie algą. Gana buvo to, kad drauge su juomi vargau vargus, kokius retai kas norėtu pakelt. Išėjus keliems numeriams „Unijos“ skaitytojai atsiuntė pinigų, ir dabar buvo nupirktos litaros reikalingos gazetos atspaudinimui, o pirma taip tu mažai buvo, kad, neturint pinigų nei cento dėl prisipirkimo, reikėjo gazetą margint vokiškomis ir kitomis literomis. Tuomi tarpu brolei pradėjo skunsties ant šnekos — sakydami buk ji žiamaitiška esant"... (psl. 8).

Teisingam supratimui įvykių tarp „Unijos“ leidėjų, redaktorių ir jų šalininkų reiktų būtinai matyti pačios „Unijos“ ypač 15-ąjį numerį. Gaila, jog jo Amerikoje niekur negalima buvo suieškoti. Yra jis rasi pas Dr. Sliupą ir Lietuvių Mokslo Draugijos knygyne Vilniuje ir gal buvusiam Susiv. knygyne, kuri paėmė savo globon Lietuvos atstovybė Washingtone ir dalį jo pasiuntė Lietuvon (bene Universitetui?). Kol kas turime pasitenkinti vien Sliupo išmėtinėjimais.

Tvarauckas ir jo šalininkai bene kaltinę Sliupą už suardymą lenkų lietuvių vienybės, kas jų manymu buvę didei peiktinas darbas.

Kaip aš išrodžiau Elizabeth'e savo paskaitose apie Brolių Augustiną ir New Yorko šv. Kazimiero draugiją, tie Tvaraucko priekaištai neturėję jokio pamato: daugel metų dar prieš Sliupo atsiradimą Amerikoje buvę nemaža susirėmimų lietuvių su lenkais už tautines aspiracijas. Samokine, Pa. 1876-ais metas iškilę didžiausi vaidai, virte peštynėmis. privertė vietos lietuvi kleboną kun. Juškauską pasitraukti iš tos parapijos. Tuoj po to įvy-

ke susirėmimai Senadoryje tarp lietuvių ir lenkų, o daugiausiai taip vadinamų anuomet naujalenkių, tęsėsi keliolika metų. Plačiai apie juos rašė ir paties Tvarausko 1879 leidžiamoji „Lietuviška Gazietė“. Brooklyn'e lietuviai nutraukė visus susivienijimo ryšius su lenkais ir jų šv. Kazimiero parapija 1882 metais. New Yorke nuo 1881 metų ėjo gana aštrūs ginčai tarp lietuvių ir lenkų, šv. Stanislovo parapijos narių už tai, kad lenkai nenorėjo įvykinti tais metais padarytą Allgemein Verein nutarimą (atrašyti šv. Stanislovo parapija lenkams ir lietuviams). Regimai Tvarauckas buvo labai įtužęs ant Sliupo ir jo bičiulių ir savo priekaištus, neapgaltvojęs, į svieta paleido. Lenkų paprastas akiplėšrumas, kurio jie negali ilgai paslėpti, panaikino gyvenimo aplinkybių sudarytą jų kaimynystę su lietuviais išėiviais dar prieš Sliupo atsiradimą.

Sliupas viršminėtame savo pamflete „Aš ir Lietuva“ atsako į tą užmetimą:

„Apie vienybę su lenkais N. Jorko parapija jau senai nebemislyja, kaip rodo aprašytasis „Unijoje“ mitingas po lenkų bažnyčia... Atsimetė lietuvininkai no lenkų dėlto, kad lenkai ir Senadoryje ir Bruklyne ir N. Jorke lietuvininkus po daug sykių pinigų reikaluose apgavo ir bažnyčias no lietuvininkų atėmė... Tvarauckui labai netiko, kad lietuvininkai atsiskyrė bažnyčios reikaluose no lenkų... (psl. 9) Kadangi šiandie dvasia lietuvininkų Amerikos pasibudinusi yra ir visur reikalauja atsiskyrimo no lenkų... (psl. 10), rašo Tvarauckas, buk aš jo vardan išdavęs „proklamacija“, vedančią lietuvininkus į atsiskyrimą no lenkų: tai esas „buntauninkiškas išdavimas“... Kodėl jis užsimiršo visą „buntauninkiška“(1) darbą lietuvininkų jau senai parapijoje atsiskyrusių no lenkų?... Ir lietuvininkai atsiskyrė no lenkų, labai gerai numanydami,

ko jie susilauks nuo lenkininkų ir lenkų. Visi jau tuomet buvo pasitaisę susilaukt biauriojimų per gazietas priešingas atgijimui lietuvninkų"... (psl. 10—11)...

Matote, kad 1885 m. pats Sliupas gynėsi priekaišto, būk jis atskyres lietuvius nuo lenkų. Išvanojęs iš visų pusių Tvaraucką su jo „lenkišku aprokavimu lietuvninkus lietuviškai sulenkuot“, Sliupas tęsia tame „Aš ir Lietuva“ (psl. 14):

„Jei man duos Dievas pajiegu ir sveikatos, aš mokėjęs „Uniją“ čia intaisyt,... dabar, „Unijai“ patekus į nelemtus lenkininku nague, mokėsiu vel iškelt tikrai lietuvišką gazietą ir tikiuosi rasiąs pagelbą broliuose... (ir toliaus psl. 15).

„Dar pridursiu kelis žodžius apie taip begėdiškai kliaulišką raštą lenkuojančių 3 brolių, jų uošvio ir 2 šinkoriu N. Jorke. Tie vyrai bene girti rašė savo artikolą jei sakosi, kad lietuvninkams paliokai teip nieko blogo nepadarė“....

Esa, šv. Kazimiero draugijos „prezidentas rašo į „Uniją“ vardan draugystės neturėdamas ant to no jos pavėlijimo, taippat kaip Tvarauckas mena delegatus no draugystės, buk jie išmėtinėję jam draskymą vienybės tarp lenkų ir lietuvninkų. Draugystė niekuomut nesiuntė delegatų į redystę. Argi gražu rašytojui taip biauriai visur meluoti?“ Ir ant psl. 15: „Argi neaišku, kad lenkininkams yra Dievas galvą apsukęs?!... Kavaliauckai patolek nieko iškilmingo nepastatė, jeigu tik vien neapkantą dėl savęs tarp brolių... Per kalčią Kavaliauckų ir A. Višniaucko, kurie lietuvninkus tupdė po sparnu lenkiškos vištos N. Jorke galėjo mažiausiai lietuvninkai garbės sujieškot, nes tie vyrai viską darė dėl lenkų ir su lenkais už lietuvninkų pinigus!“

* * *

Antrame to paties pamfletu skyriuje, užvardintame „Lietuviškas Balsas“, skaitome: „Mes lietuvninkai Naujo Jorko ir apielinkės darome sutarimą įtaisyti lietuviškos dvasios lietuvišką gazetą, ir atsišaukiame į brolius viso svieta, idant jie labiausiai dabar pradžioje mums pareitu į pagelbą pinigais. Kas išgali, tegul atsiunčia visą prenumeratą iš viršaus ant metų, o kas to negali, tegul siunčia nors kiek gali. Tuomi tarpu pinigai bus įrašyti į knygas, o paskui vardai ir pravardės mokėjusių bus išspaudintos atskyrim, o kaip tik turėsime gana prenumeratorių, tuojau pasirodys gazietą daug didesnė už „Uniją“, vardu „Lituviškasis Balsas“.... Ar taip ar kitaip M. Tvarauckas neįstengs mums niekuomet naudingą gazetą, o dar ir savo čėsu išleisti. Jau jis du sykiu parpuolė, ir trečiu sykiu bus taip pat... Mūsų tėvynės neprieteliai lietuvninkus neįstengs prieš visą svieta ilgai biauriot... Komitetas: J. Sliupas, sekr. korespodenciju, New York. Poste Restante. K. Anckaitis sekr. finansų 199 Hester Str. New York. Pr. Bučinskas kasierius 322 Henry Str. New York. Prižiūrėtojai yra: Juškevičius, S. Idika, A. Avizienius, J. Bindokas, J. Vaišnis, M. Mačys.”

Visiems šešiemis New Yorko lietuvių siuvėjų dirbtuvių savininkams įsirašius į „Lietuvos Mylėtojų Draugiją“ (taip pavadinta būsimus „Lietuviškojo Balso“ leidėjus), labiausiai per brolių Matulevičių paraginimą, tos pirmos Amerikoje lietuvių laikraščiams leisti bendrovės laikinasis pasisekimas buvo užtvirtintas. Jurgis Matulevičius nupirko spaudos mašinėlę, o jo jaunesnysis brolis Vincas anuomet per savo akylumą jau patapęs inžinierium Have-meyer'io cukraus dirbtuvėje, prisikalbino kelias dešimtis

žadamosios „tikrai lietuviškos gazietos“ bičiulių, įnešusių po dešimtį dolerių.

Kitas Matulevičius, viršminėtųjų brolis ar pusbrolis Senadoryje tuomet išgyvenęs ir laikęs karčema, toje skaitlingiausioje anuomet lietuvių naujokynėje rinko naujus draugus „Lietuvos Mylėtojų Draugijai“. Matulevičių pusbrolis Vincas Paplauskas, pasituris New Yorko siuvėjas kontraktorius, viename susirinkime paklojęs visą šimtinę ir daugiau žadėjęs su sąlyga, kad jam Sliupas, išdrukuotų jo „iš tėvynės atvežtas gražių istorijų (kun. Tatarės) knygas“.

1887 m. Sliupas išpildęs tą Paplausko reikalavimą. Atspaudinęs 1000 egz. „Pamokslai iszminties ir teisybės iszguldinėti galwočiu wisu amžiu del Lietuwos waikelu. Antras iszdawimas. „Lietuwiszkojo Balso“ 1887 psl. 121“. Tarp leidėjo ir spaudintojo iškilę paskui dideli nesusipratimai. Girdi, spaudintojas perdaug žodžių pakeitęs, padaręs knygeles sunkiai suprantamomis, „Dievas“ maža raide atspaudęs ir tt. Knygelės esą išėjusios šiurkščios, žmonės nenori jų pirkti ir leidėjui be reikalo vietoj pelno reik nuostoliai panešti. Taippat ir Jurgis Matulevičius vėliaus labai skundęsis dėlei savo idėtų pinigų, ir 1889 m. balandžio mėnesyje patalpino „Wienibeje Lietuwniku“ pilną karčių priekaištų pasiskundimą: Esa, „Keli lygiai metai praėjo, kad atsirado teisingas lietuvnikas (iš Užnemunės) tarp mus brolių Amerikoje..... nusidaves kaipo buvusias rėdytojas lietuviško laikraščio „Aušra“, — prisišnekėjo prie senovės išduotojaus „Gazietos Lietuviškos“, kurs pavėdė jam rėdistę „Unijos“. Tasai į vietą daryt gerą dėl savo duonadavio, pradėjo paslapčia kast duobę ir kalbint lietuvnikus, kad dėtų pinigus ant įrengimo kitos, naujos gazietos. Jisai (Sliupas) nenoris nė vieno cento, dirbs už dyką bile tiktai lietuvnikai įrengtų jam drukarne..... ir aš gerai mislydamas ir

vėlydamas gero dėl lietuvių ir lietuvių, daviasy prisikalbinti"... ir uvožodamas ji už žmogų teisingą ir tikrą lietuvių... nupirkau mašiną....

Sl. pakol gavo mašiną prižadėjo, kad ilgiausia i metus išmokės skolą, norėjo, kad ant jo žodžių pasitikėjęs nedaryčia jokio reverso...

Laukiau vienus metus, mano Jonulis nuvaro kaip matu štukomis, laukiau kitus, nenorėdamas nuskraust ji ir išplėst paskutinį kašni duonos... trečiuose miatuose, jau turėjau atimt mašina, ale kokiam stone, Dieve susimilk, negana kad turėjau utrotos daugiau i šimta dolerių, bet ir ne viską atsiuntė. Už tokį dalyką niekados jam ne dovanuju ir nedovanosiu... — Jisai kaip aršiausias netikėlis, da apkelbė mane praėjusią nedėlią atvažiaves i New York (iš Senadorio).

Dabar tegul važiuoja, kur jo nepažįsta ir ieško tokių, kurie duos prisigaut, ba tie kurie buvo itikėję i jo žodžius, pažinę jo visą apsiėjimą, daugiau nesiduos vest i paklydima...."

In dvidešimtį metų po to trečiųjų garbės teismas Brooklyne sutaikęs Matulevičių su Dr. Sliupu. Iškelta puota daug daugiau kaisnavusi nei visa skola. Regimai nevienas padėjusių J. Sliupui „L. B-sa" ikurti tikėjosi didelio pelno už kelis idėtus grašius ir, to pelno greit nesulaukęs, iš gero bičiulio virto atšaižiu priešu.

4. 2. 1885
P. 100

* * *

„Lietuviškojo Balso" pirmas numeris pasirodė New York'e 2 d. Liepos 1885 m. „Tas laikraštis yra turtu Lietuvos Mylėtojų. Redytojas Jonas Sliupas... „Lietuviškas Balsas" iszeina Naujame Jorke Ketwerge kožna Nedele. Adr. 42 Spring Str." Vedamame straipsnyje redaktorius, pakalbėjęs apie knygų itaką ir abelnai apie

laikraščius, paminėjęs trumpai iki tol ėjusius lietuviškus laikraščius: „Keleivį“, „Nemuno Sargą“, „Aušrą“, „Gazieta Lietuviška“, teip pat „Unija“, rašo:

„Užduotė lietuviško laikraščio turi būt rodymas kelio gyvenime, mokinimas brolių ir jų švietimas, gaivinimas meilės vienas kito, didinimas vienybės lietuviškos ir sufikimo. Mūsų „Balsas“ žada eiti tuomi keliu, ir jeigu Dievas suteiks pajiegu, bene bus galima svetur, toli no tėvynės, iš tos sėklos užauginti brandingą ir tėvynei naudingą vaisių. Reikia tiktai vieno daigto: reikia idant broliai nepasigailėtų ant metų dviejų dolerių“...

Sekančio straipsnelio — „Skriaudimas Lietuvniku“ autorius „Wienas isz Wisztyczio parapijonu“ — išbaręs lenkus ir „naujalenkius“ už skriaudas lietuviams, ima varyti per šerengą „ex-lietuvnika, arielpilį“ p. A. Višniaucka, „Krausų“ (New Yorko lenkų draugijos) kapitona“ už ano straipsnį parašytą N. 15 „Unijos“. Po tam seka J. Szl. trumpas straipsnelis apie „Zvirblakregždžius“. „Atviroje Gromatoje iš Springfieldo“ A. Jurgelaitis duoda vėjo M. Tvarauskui už 15 N. „Unijos“ ir kalba apie ponų lenkų žalas Lietuvai. Sekamas ilgesnis straipsnis „Apie Kraugeristes ir Meiles Carų“, po to Martynaičio raštas „Gromata iš Prusų Lietuvos“, o po jai seka Vyturio „Gromata iš Saulių, Kauno rėdybos“. Straipsnyje „Petras Arminas“ trumpai paminėta to vyro darbuotė, paskui ilgesnis straipsnis „Ar kenkia rukymas tabako“ ir „New Yorko Lietuviszka parapija“, po to žinutės iš „Amerikos“ ir „Auropos“.

„Apgarsinimuose“ skaitome, jog, „Liet. B.“ tai visų lietuvių, kurie prie to „Balso“ artinasi, savastis. Būsią mitingai laikomi, leidėjų draugijos statutos įtaisytos ir visų įeigu ir išėigu atskaitos duodamos. Pasirašo komi-

tetas iš J. Sliupo, sekr. koresp., Kaz. Anckaičio sekr. finan., Pr. Bačinsko kasieriaus ir prižiūrėtojų: J. Juškevičiaus, S. Idiko, A. Avizieniaus, J. Bindoko, J. Vaišnio ir M. Mačio.

Zymiausias ir turiningiausias pirmųjų metų „L. B. se“ J. Serno ilgas raštas „Ko mums Reikia“, pripildęs beveik ketvirtą visų 1885 ir pusės 1886 to metų laikraščio numerių dalį. Antras pagal didumą raštas tai P. Armينو apie Vytautą — penkių tūkstančių žodžių ir ilgesnėji „Gromata iš Prūsų Lietuvos“ — 3.500 žodžių, paties redaktoriaus raštas „Apie Auginimą“ 9.500 žodžių irgi pripildęs kelis laikraščio numerius ir ištraukos iš P. Nerio (Vileišio) „Kvizikos“ (Physikos), apie 4000 žodžių, trijuose numeriuose. Kitų raštų — įvairių korespondencijų ir straipsnelių per ištisus metus tilpė „L. B.“ per 16.000 žodžių. Viską sudėjus pasidaro 62.000 žodžių. Pačiam redaktoriui pirmaisiais metais prisiėjo parašyti vien apie 40 tūkstančių žodžių: —įvairių straipsnelių ir šiaip žinių.

Saikuojant dabartiniu, „Zvaigždės“ žurnalo saiku, tai padarytu apie 230 puslapių. Ne sunkiausias tai rašytojui darbas, kaip dabar Amerikos lietuvių redakcijose dirbama. Bet atminkim, kad Sliupui netik reikėjo prirašyti savo laikraštį, bet irgi pačiam sustatyti raides, rankomis jas renkant ir pačiam atsieidavo atspausti laikraštį ant nedidelės spaudinamos koja minamos mašinėlės ir pačiam rūpintis ekspedcija. Irgi nepamirškim, kad zecaris (raidžių statytojas) iš jo buvo nekoks, tą amatą jis vien vargo prispautas dirbo ir dirbti galėjo labai iš lėto. Kada lėšu pragyvent ir laikraštuką platint pristigdavo, J. Sliupas eidavęs pas apygardos pirklus uždarbiantų: už 50 centų sunėsdavęs viedrais įskliapą toną anglių, rinkdavęs užsakus įvairiems paskelbimams ir tikietais

ir tuos paskui pigiausia kaina padarydavęs. Taip dalykams susidėjus, žinoma, negalima buvo nei manyti apie parūpinimą laikraštėliui naujienų arba parašymą pamokinančių straipsnelių...

* * *

1885 m. „Liet. Balso“ N. 4-me skaitome jo leidėjų įstatus: „1. Draugystės jieškinys yra gaivinti lietuvių, platinti apšvietimą ir mokslą lietuviškoje kalboje. 2. Savo jieškinį draugystė atsieks: a) išleisdama laikraštį „Lietuviška Balsa“, b) išduodama naudingas moksliskas knygas prigimtoje kalboje. c) įtaisydama lietuvišką knygyną ir senovystės daigtų rinkliavą. d.) atlikdama skaitymus draugystės sueigose ir e) įtaisydama pagal įstangą lietuviškas mokslavietes..... 4) sanariai skirstosi į mokėtojus ir pagarbės sanarius. 5) Sanariais mokėtojais yra įduodantieji po 2 dol. ant metų. 6) Pagarbės sanariais yra po 10 dol. ar daugiau ant metų užmokantieji arba draugystės vyriausybės balsu vienybėje pagal jų nuopelnus dėl lietuvių gero paskirtieji.....

9) kiekvienas sanarys gauna draugystės pinigais spaustu raštų po vienas knygas, 10) kiekvienas turi jam pripuolantį užmokestį buvyje trijų mėnesių atlikti... neužmokantieji iš draugystės išmetami.....

26) draugystės pinigai susideda a) iš mokesčių, b) iš raštų pardavimo, c) iš ypatingų dovanų. 27) Pinigai sunaudojami laikraščio ir knygų spaudai ir įtaisyti knygynės, senovės daigtų rinkliavos ir mokslaviečių, pagal sutarimą draugystės... 33) Nei svetimtautis nei išgama lietuviškas negali būti išrinktas į draugystės vyriausybę.....

Pasirašo Perdėtinis V. Matulevičius, 59 S. 2-nd Str., Brooklyn.

Viet. Perdėt. J. Paplauckas, 24 Spring Str., New York.

Raštininkas K. Anckaitis, 149 Hester Str., New Yrko.

Kazimieras J. Vaišnys, 44 Governor Str, N. Y.

Sek. fin., knygininkas ir rėdytojas „Liet. B.“ J. Sliupas.”

Programas kuoplačiausias, gudriai sugalvoti įstatai palaikyti kontrolei, bet įgyvendinime tų visu garsių sumanymų išsipildė lotynų priežodis — parturiunt montes, nascitur minusculus mus, tai yra kalnai gimdo, gema gi mažytėlaitė peliukė. Mėnkutis laikraštukas (Liet. Balsae), kurio tipografinė išvaizda*) rodė vien leidėjų skurdą ir stoką tinkamų darbininku, vos išžiūrimos anuometinei skaitančiai lietuvių visuomenei raidės iškart užkirto jam išsiplatinimo kelius; prie to dar daug prisidėjo sunki rašytojo kalba ir nemokėjimas ar nenorėjimas skaitytojų atyda patraukti suteikimu paprastų laikraštinių žinių.

1885 metais „Liet. Balsas“ leidėjai vietoje žadamo nedėdieninio laikraščio 26 nemuerių tegalėjo išleisti vien 13 laidų. Šita aplinkybė irgi nepagelbėjo laikraščio prasiplatinimui. Daugelis net aukojusiųjų iškart po 10 dolerių sekančiais metais nenorėjo nei girdėti apie „Liet. Balsą“.

Sulig pačios redakcijos atskaitų iš pajamų „Liet. Balsas“ turėjęs apie šimta skaitytojų**). Sekančiais 1886

*) Kiekviena „L. Balsas“ laida turėjo po 4 trijų koliumų puslapius. Kiekviena puslapyje buvo po 12 ir puse colių (apie 90 eilučių) brevierio spaudos.

**) 1886 m. N. 1 vedamame straipsnyje redakcija nusiskundžia, juog iš 500 skaitytojų, kuriems iškart pradėta siųsti laikraštį vien tik ketvirta dalis užsimekėjo prenumeratą, gi išties 1886 metų visose laidose pagarsinta įeigų prenumeratos ir už apgarsinimus vien \$314.25. Apmokamų apgarsinimų 1886 m. „Liet. Balsas“ turėjo atspausdinęs apie 250 colių, daugiausiai iš Šenadorio, už kurio galėjo įeiti nemažiaus 100 dol. Tad prenumeratos sumokėta nekiek per 200 dol. Vadinasi skaitytojų tebuvęs vienas šimtas,

m. tas laikraštis buvo žymiai sumažintas (4 puslapių, po 65 eilutes puslapyje). Šiais 1886 m. „Liet. B-sui“ reikėjo atlaikyti sunki konkurencija su didelio formato (paklodės) laikraščiu „Wienibe Lietuwniku“, užtat 1887 metuose matome jį dar mažesni, maželyčių knygelių pavidale.

„Liet. Balsui“ labai daug užkenkė ir jo labai aštrus tonas polemikose, skaudžiai užgaunąs priešingos pusės asmenis, taip pat smarkus radikalizmas.

Redaktorius turėta aštri plunksna, kuri, taip pat kaip ir jo gyvas žodis prakalbose, nesiskaitė su diplomacija. Tad nestebėtina, kad įvykę karščių karščiausi ginčai tarp vietos lietuvių, juo labiausiai, kad laikraštis nenešė daugelio leidėjų laukiamo pelno. „Wienibes Lietuwniku“ rašytojai, taip sakant, be pirštinių, su nuogais kumščiais kariavo prieš „Lietuviškąjį Balsą“ ir jo redaktorių, šis irgi nuo peties atsikirsdavo. Pasekmė tų aštrių aštriausių anų laikų polemikų buvo didžiausias užsikirtimas prieš kitokios nuomonės asmenis. Jau pirmuose „L. B-so“ numeriuose randame žodžius, kurie jokiū būdu negalėjo „didinti vienybės lietuviškos ir sutikimo“, kaip buvo jo redakcija žadėjusi. „Skersaskūriai, išvirkšti lietuwnikai, pūstagalviai, susivalchiojusi Unija, gaudadūšiškas raštas, aklas pusmozūris, kromininkas (Radzevičius), Tvaraucko utėlinė nusistelbusi Unija, puspročiai naujalenkiai, bukasnapis (Paukštys), panašus į plėviašparni, galviniai Paukščiai ir jo šeimyna, Paukščio Durnybe (supr. Wienibe) ir tt... vis tai žolynai iš „L. B.“ skilčių.

* * *

10 d. vasario 1886 m. pasirodžius „Wienibes Lietuwniku“ pirmam numeriui, kelis kart didesniame už „Liet-

Balsa" formate, didelėmis raidėmis atspaudintam ir lengva ir visiems suprantama kalba parašytam, Sliupo rėmėjų daugybė naują laikraštį labai maloniai priėmė. Kad sudrūtinus savųjų eiles, imtasi ne savojo laikraščio patobulinimo, daugiau žinių ir pamokinančių bei gražių skaitymų talpinant, didesnes lėšas išleistuvei sudėjus, nors kiek pagražinti paviršutinę laikraščio išvaizdą, bet griebtasi už asmeninių kerštingų priekaištų, smerkimo viso, kas ne savo pritarėjas. Pirmais savo ėjimo metais „Liet. Balsas“, paliejęs gausų karčių karčiausių koliojimesi žodžių upelį visiems jo vadovavimo nenorintiems pripažinti, atsiradus konkurencijai, visai išėjo iš laikraštinės etikos ribų. Kiekvienas mūsų laikraštijos tyrinėtojas turi pripažinti, jog taip neapsakytai išbujojusios mūsų laikraštijoje pilnos nešvarumo polemikos, atsirado „Liet. Balso“ skiltyse 1885 metais, o jau sekantisiais metais įgijo pilnas pilietybės teises. 1886 metų pavasari Amerikos lietuvių laikraščių rašytojai jau kone savo pareiga laikė nusitverti asmeninių kandžiojimų ir chamizmu persisunkusių argumentų.

Pasiklausykite kelių ištraukų iš raštų ir kalbų „Liet. Balso“ redaktorius ir jo bičiulių leidėjų. 1886 m. 16-os kovo m. to laikraščio laidoje skaitome:

„..., Amerikoje turime tik vieną L. Balso draugystę, kuria irengė broliai dėl naudos tėvynės Lietuvos ir dėl gero darbininkų, nedora būtų, jeigu broliai dėl Lietuvos atšaltų atšaldami dėl tos draugystės. Aš, kurs esmi rėdytoju L. Balso, noringai galiu visus darbus pavesti kam kitam, jeigu Lietuva to norėtų. Tiktai pavidimą tokiems niekšams, kokie susitarė išdavinėti neva „Wienybę Lietuwninkų“, vedimą lietuviškų reikalų, kol aš gyvas, laikysiu ir laikau už nesusipratimą mūsų brolių. Paukštis ir visa jo šeimyna penėdami savo skaitytojus pasakutėmis ir lenkiškai ōigonišku abrakū nukreipia lietuviystę nuo tikro lietuviškojo kelio į šuntakius“....

Gi 18 d. vasario laidoje straipsnyje „Sis bei Tas” „L. Balso” redaktorius rašė:

...Gaila yra, kad, kaip girdime, išduotojas „Vienybės” eisias keliais M. Tvarovskio, kuris gana ilgai sukino lietuvininkus ir vedė į lenkybę. Dar kas yra įstabiau, kad Paukštis, kaip eina gandas, prisitraukia į rėdytoją p. Bačkauską, kuris Senadoryje praskilbo visokiais negerais darbais, o dabar svetimą pravardę priėmęs kitur gyvena ir tariasi tapti rėdytoju liet. gazietos. Tegul Dievas apgina mūsų tautą no tokios gėdos! O tokią gėdą Lietuvai..... užkrauti žada vienybė p. Paukščio su lenkais ir lenklietuviais Buffaloje ir Čikagoje..... Reikėtų atminti, kad jeigu Paukštis ims gaidinti naujalenkiskus darbus, jis ras nevien Amerikos tikruose lietuvininkuose prieštarinę papeiką, o ir Auropoje... (psl. 22).

Kovo m. pradžioje rašo šenadoriškis „L. B.” korespondentas A. Meškus:

„... (kun). Lanarkevyčius... dabar turi gana darbo su Paukščio paklode, rėdoma jo pamoklarašio niekšo Bačkausko, kuris po jo akia už altoriaus... (Seka sakiny spaudai netinkas. Red.).

Paukštis didelę gėdą padarė lietuvininkams Amerikoje išleisdamas į svieta tokį netikusį jovalą, priimdamas tokį kvailą žmogų už rėdytoją be jokio pradinio mokslo, ir dar susivalkiojusį no galvos iki kulnų. Argi mes lietuvininkai galime tikėtiesi kokio gero buvio, jeigu vienas laikraštis rodydamas tiesų kelią šaukia mus, idant atsibustumėme iš sunkaus miego, o antrasis taip vadina mās „Vienybe”, kuris silpna tik apdangalą turi lietuvytės, traukia už pasamonų į šuntakį ir lipdo vėl akis į snaudulį.

Jeigu nauja paklodė jau suskidusi, tai neilgai trukus ji susidėves” (psl. 31).

1886 m. 20 d. Vasario newyorkiečių susirinkime „L. Balso” draugijai sutvirtinti buvę daugel kalbų. Kalbėje:

V. Džiankauckas: —

„Nors Paukščio Vienybė yra didelė pagal popierą, bet yra vienybė jeigu tik rupūžių ir velnių, kuriais yra perpildyta, arba vel vienybė lenkų irgi maskolių, už kuriuos užsistojo, nes ir carui kelis syk jau pagyrimus Vienybė Naujalenkių parašė... Nedyvai kad tokia Vienybė drasko lietuvininkus ir jų šlove. Suėję turime remti „L. Balsa, per kurį tik rasime, ko mes reikalaujame.“*)

P. Pesiackas: —

„Viskas yra ant svieto galima, jei tik noras yra. Nieks pradžioje neplaukia pienu, viskas turi savo priešininkus. Mes turime užsilikti lietuvininkais, nors Paukštis liepia laikytiesi su lenkais. Paukštis mus velia bet nedaro žmoniėmis..... Paukštis nori lietuvininkus apiplėšti, kaip kad vėl ji prie savęs suka lenkai ne be vilties naudojimo iš jo kvailumo. O mes pasilikdami lietuvininkais turime savo pareigą žinoti, idant nebūtume vaikais. Užlaikyti L. Balsa, kurs mus apšviečia ir apšvies, mes galime mažą proce... Mes negalime žėdnas dėstyti litarėle, už tai dėkime centą... Kožnam darant storonę dėl išlaikymo L. Balso, Balsas sutrauks visus lietuvininkus į daigtą, mes įstengsime bažnyčias, namus pastatyti, o ir padarysime vienybę visos Lietuvos Amerikoje. Matant tokius darbus kas gailėsis 2 dolerių?“....

P. R. Ramonauskas: —

„...klaidžiojam svetur, o nieko nerandame... Tvirtiki-me L. Balsa, kad jis smarkiaus mus šauktų į krūvą... Patuolaik mes buvome iškrikę, dabar kad Balsas mus sutrauks, mes mokinkimesi ir Balso neapleiskime. Sendien jau klibikimėsi iš po arelių. Paukštis yra areliu, vanagu; jis nevertas yra ženkle Lietuvos...“

P. R. Bačinskas: —

„Kokią mes proce dėjome ant šito L. Balso! jis tape padarytas iš mažai žmonių... Balsas atėjo, kad mes šviesą išvystume ir kad kiti žinotų, ką mes darome... dabar iš mūsų rankų kiek tas L. Balsas turi nukentėti? Nuo

*) Citatos iš „L. B.“ 1885 m. l. 46—47.

dabar pasitaisykime, suprasdami, kad mūsų geri darbai bus paminėti ir po tūkstančių metų. Mūsų L. Balso draugystė, išleisdama Balsą, išduos ir knygutes.... kad mes dėsime, po kiek kas gali, tai po kelių metų mūsų keli centai suaugęs dideli turta. Girdime Paukštelį per jo Vienybę, prie kurios nori pritraukti lietuvininkus. Bet atmintinkime, kad prie Vienybės ir pašnabžda prisitaikina, ko Balsas ant viso svieta girdimas neprisileidžia”...

Avizienis: —

...Vienybė Paukščio ėmė eiti dėl mūsų iškraikinimo. Jeigu mes laikysimėsi, eisime savo keliais iki amžių amžių, jeigu jieškosime, surasime lietuvininkus. Vienok Paukštelį nubugdykime, kad jis tarpo mūsų daugiau nelekiotų...

Toje pačioje „L.B.” laidoje telpa ilgas, rėdytojo žmonos — Aglės eilėmis parašytas paškvilis „In Paukštį ir Tamašauką”, kurio toną parodys kelios citatos: (psl. 43—44).

„Susėdė asilai gudrius daigtus rašo,
Ir sudėję rankas visus žmones prašo,
Kad jų klausytu, juos guodotų, mvlėtų,
Ir už tuos pamokslus doreliukus dėtų.
Aptėme žmonelei savo pelną krauna,
Kad tieđu asilai mūs Lietuvą rauna....

.....
Pons Paukštis bagotas, tai tik ne lietuvis
Jam gėdą padaro prigimtas liežuvis;
Graži jam lenkų varna, o mūsų žirgelis
Yra dėl jojo kaip niekšas daigtelis!
Oi niekše tu Paukšti, kad tai' pamatytu
Mūs Vytautae garsus, kaulus išbarstytu....

.....
Taip broliai lietuviai, jeigu mes klausysime
To asilo, mokslų, laimės nematysime.
Kam jis mus verčia į lenkų vergystę,
Kad mes galim kelti Lietuvos ponystę....

Brolei lietuvininkai, tai nėra „Vienybė“,
Pritinka geriausiai jai vardas, „Durnybė“,
Nes mūsų vienybė yra visai kitokia,
Tu patsai broli apdumot tai moki.
Idant mums pakelti Lietuvą brangiausia,
Reikia jai suteikti Laisvę kuo greičiausiai.....

.....
Begiam mes no jojo kaip nog velnio juodo,
Begiam no to Paukščio, no jo baisaus kuodo...”)

Ir „Aušra“ „L. B.“ bičiuliai įtrankė į savo kovą su „Wienibe Liet.“ 1886 m. 5-me „Aušros“ numeryje skaitome šenadoriško M. S. Andriukaičio korespondenciją:

.....Skaitydamas „Aušra“ kaip kada randu ir pagiriant Lietuvius gyvenančius Amerikoje, bet tų tarpe randasi ir visai netikusių pardavėjų mūsų galvalo svetimiems. Prie tų reikia paskaityti išdavėjus nekurių laikraščio, kurs prieš pora mėnesių iškišo savo galvą ant paviršio žemės Plymouththe Pa... Tą atžagarainį rašpalaiškį tur būti amerikiški lenkai sutvėrė dėlei išardymo lietuviškos vienybės, ir susilpnijimo tos pačios dvasės lietuviškos, kuri jau tuomet per L. Balsą pradėjo nekuriuose broliuose atsigaivinti. Tam netikram laikraščiui praminė neteisingą vardą „Vienybė Lietuvininkų“, kurio išduotoju yra Paukštis, o rėdytoju koks pseudo Tomaševskis, pavirtęs iš lenko į lietuvininką. Tas žmogus be jokios tvarkos būdamas apie mokslą, grūda į savo „gazieta“ tik piemeniškas pasakutes ir begėdiškus keiksmus ant tikrųjų Lietuvininkų, kurie ano neteisaus mokslo nenor priimti. — Ar negeriaus būtų, kad Lietuvininkai ir Amerikoje daugiaus ir vis daugiaus pratintų prie skaitymo taip naudingo rašto kaip yra „Lietuviszkasis Balsas“..... Meskime šalin Paukštines, o tverkimėsi už gerų ir naudingų raštų, nes tik per tuos tapsime žmonėmis, vertais — mylėtojais tėvynės”.

s) 1886 „L. B.“ 1. 43—44.

„Lietuviškasis Balsas“, pasiskelbęs, kad jo užduote yra „mokinimas brolių ir jų švietimas, gaivinimas meilės vienas kito, didinimas vienybės lietuviškos ir sutikimo“, savo atsinešime link savo naujos draugės — „Wienibės Lietuwnikų“, — pasirodė užmiršęs visus savo pasižadėjimus ir pareigas.

Nemaloniai sutiktasis šis naujas laikraštis sugebėjo atrasti žodį už žodį ir dar su pridėčkais, kurie sukėlė nemaža klegėjimo anų dienų lietuviškose (ir lenkiškose, lietuvių lankomose) karčemosė. Savo veikale „Lietuwiszkiejje Rasztai ir Rasztininkai“ Sliupas rašė, juog „vaidai kilo smarkus, ir karčiamose ar susirinkimuose žmonės neretai kumščiomis ėmėsi už apskelbtąsias žinias“ (p. 227).

Savo priešuose matydamas vien naujalenkius, prasiausios doros asmenis, save identifikuodamas su patrijotizmo apogėju (sk. „Lietuva ir Aš“), Sliupas vėliaus stojo karan prieš visą katalikų bažnyčią, kas, suprantama, vaidų tarp mūsų išeivių nemalšino..... Kunigai ėmę drausti žmones nuo skaitymo „Liet B.“, skundžasi jis tų pat „Liet. Raštų ir Raštinkų“ knygose. Paskaitoje apie kun. A. Varnagiri pažymėjau kun. A. Varnagirio 1886 „Wien. Liet.“ N. 25 persergėjimą prieš „L. B-są“. (slgk. psl. 538).

Iš kitų kunigų vargiai kuris galėjo ką sakyti iš pamokslo apie „Liet. Balsą“, nes 1886 ir 1887 metais grynų lietuviškų parapijų dar nebuvo. Seniausios lietuvių parapijos (Pittstone įsikūrę 1885 m., Mahanoy'uj 1886, — Hazletone 1887) dar neturėjo savo kunigų, Mahanoy'us ir Hazleton tik 1888 metais susilaukė savo klebonų, kuomet Sliupas, didesnę dalį drūčiausių savo bičiulių

New Yorke nusivareš „Wien. Liet.“ abazan, negalėjo ten atsi laikyti, ir turėjo kraustyti su „Liet. Balsu“ i kad tenais ji neužilgio palaidotų irgi per savo nemokėjimą ar nesugebėjimą vesti periodinio laikraščio.

Kun. P. Abromaitį pirmąjį Hazletono ir vėliaus Mahanoy'aus kleboną, aš gerai pažinojau ir čia turiu liūdyti, juog jis savo pamoksluose niekados neįsileisdavo į asmeniškumus. Taigi nevykęs „L. B-so“ redaktoriaus pasiryžimas lietuvių kunigams primesti pasmaugimą tojo laikraščio galima vien išteisinti jojo liguista jaunų dienų clerofobija, pasikeitusia vėliaus į karčią clerofagiją (Ziur. „Aušros“ 1885, 1. 85, 86). „Lietuviškojo Balsu“ augimui ir bujojimui daugiausiai užkenkė pats jo redaktorius kuris, teisybė, Tantalo kančias iškentėjo savo nenusisekusiuose pasiryžimuose per tąjį laikraštį išgyventi ir įtaką savo laikų ateiviams daryti.

Prisigėręs bestudentaudamas terp Maskvos ir Petrapilės rusų revoliucionierių radikališkiausio karingumo, Sliupas kaip veik pajuto tvirtesnį pamatą po savim, susidarius žymesniam bureliui „Lietuvos Mylėtojų“ — naujo laikraščio leidėju, sviedė šalin visokią diplomatiją. Atsiradus „W. Liet.“, vietoje sugyvenimo su nauju bendradarbiu pradėjo popierinę kovą ir šiurkštumais iškaišytas polemikas, iššaukusias pas daug menkesnės kultūros oponentus daug šlykštesnius gazetinius pasikolijimus, kurie plačia purvina sriovė kelioliką metų teršė lietuvių išeiviją. Nenoriu gilintis ši vakarą i visą tą 1886 ir 1887 gazetinį dumblyną ir mėšlyną, kuris Taradaikos vardu pradėtas „Wienybėje Liet.“, paskiaus ir „Saulės“ skiltis ilgus metus riebių riebiausiais tepalais tepdavo... lietuvių skaitančios visuomenės didžiausiai nenaudai. Pasitenkisiu keleta švaresnių pavyzdžių.

24 d. kovo laidoje „Wien. Liet.“ šešių špaltų vedamasis straipsnis parodo to laikraščio vadų gudrią, bet su jokia dora nesiskaitančią politiką polemikose su priešu. Every thing is fair in war — viskas tinka kovoje, buvo vienybininkų taktika.

„...Da mūsų raštas nebuvo išėjęs, o jau p. Sliupas pradėjo užkabinėti. tegul sėdi spakainai ir nosies nekiša, kur jam nereikia“, skundžiasi „W. L.“ rašytojas. Pasi-gyres toliaus, kad „mes nepavydime popieros ir dėl nau-dos brolių lietuvninkų išduodam reguliariai kas sereda o tik už du doleriu ant metų, ne taip kaip jisai į mėnesį syki kavalkuose. Mūsų gazieta yra drūta ir taip drūta, kad Najorke keli desėtkai maskoliškų vyrų vieną nume-rį ant susirinkimo draskė, o ledva valiojo....Matote broliai kokia tai durnysta yra tarp vaikų vienos moti-nos“...

Taip gudriai į niekus pavertęs „L Balso“ isikarš-čiavusių bičiulių išsišokimą ir juos lietuvių amžiniais priešais — maskoliais išradęs, p. „Wien. L.“ rašytojas atranda šunų lojimą, 'pusgalvių kalbas, prakeiktus razumus, pamini pernykščiais metais paties Sliupo isikarščia-vimą, kada jisai šv. Kazimiero piknyke draskė atsinešęs lenkų laikraštį.

Pasityčiojęs taip iš „Liet. Balso“ redaktoriaus, toliaus „W. L.“ rašytojas vadina jį, maskolišku agentu, p. Sliu-poviū ir prisipažįsta, kad turįs pareigą išreikšti apie ano du pirmus „atsitikimus“. Esą Jersey City... per Kalėdas pradėjęs savo pamokslą, bet tenais broliai lietuvninkai išmintingi ir mylinti savo tėviškę, supratę, prie ko jis veda, šokę visi suteikti „lietuvišką, bet ne maskolišką mokesį“. „Matydamas nabagėlis, kad bus šlektai pabėgo ir jau daugiau nepasirodė“...

„Wienibės Lietuwninkų“ mokėta gudriai inspiruoti bemoksliams žmonėms, kad muštynėmis baigtų sunkesnius ginčus. Sliupui nevienoje vietoje prisiėjo, jau ir daktaru patapus, bėgti nuo itūžusių klausytojų, kurių tikybinius, patriotinius ir kitokius jausmus jis užgavęs.

„Antras atsitikimas“, tęsia „Wien. Lietuw.“ rašytojas, „buvo pas A. Kavaliaucką (siuvėjų dirbtuvėje). Atėjo Tvarauskas buvusias L. Gazietos redaktorius, ogi tam tarpe atslenka ir Sliupovič..... kad būtumėt nors vienas buvę ir girdėję, kas do riksmas, švilpimas, baubimas ir t.t. pakilo, — visi darbininkai (o buvo jų apie 60) rėkė kaip ant kokios meškos, aš ištikro mislijau kad meška įlindo, bet kada atsigrižtu ir pažiūriu, kad tai Sliupovič, maskoliškas apaštalas“...

Taip muzikiškai atsikirtes „L. Balso“ redaktoriui už paleistus į „Wien. Liet.“ priekaištus, p. rašytojas nepasitenkina, bet moka surasti savo priešo opiausią vietą ir ima tyčiotis iš šio žmonos. „Argi nežinai, kad Sliupovičo pati atvažiavo į Ameriką su dideliais pinigais? ir neturėdama iš ko išmisti, nuėjo pas Anckaitį mokytiis siūti — bet trečioje dienoj norėjo nuo Anckaičio visą perną atimti — perpykęs Anckaitis išvarė ją ir dabar neturi vietos, o Sliupovič su savo gazieta negal jos išmaitinti, taigi biednas didgalvis atėjo prašyti, kad priimtų jo pačią į savo šapą (dirbtuvę)..... New Yorko lietuvininkai nor rinkti pinigus ant dviračio vežimėlio Sliupui, kad pakinkęs savo kumelį, už kurį užmokėjo 75 centus (pašiepiama „L. B.“ suaukautais pinigais įtaisytas antgalviui žirgvaikis. Red.), galėtų pedlieriuot, kad turėtų kuomi išmaitinti savo pačią ir randą užmokėti, ba su juom visai trumpa. Maskolius, kaip girdėt, jam neduoda pinigų, už

gazietą nieks nenor mokėti, o i darbą eit nenor, ir ką čionai pradėt, o juk gyvent reikia..... ...New York'o lietuvinkai tvėrėsi prie Paukščio gazietos ir giria ją akvatydamis viens kitą, kad imtų „Wienibę“, o Sliupo „Balsą“ nusiųstų atgal, idant turėtų iš ko virt košę..... Senadoryje..... Sliupą išvilpę kaip ne puikų”...

Daugelyje „L. W.“ numerių po tam tojo laikraščio skaitytojais turėjo skaityti panašios rūšies polemikas. Choef — d' euvre tų visų chamizmu persisunkusių raštų, bene bus 1886 m., N. 37 „W. L.“ redakcijos straipsnis, kuriame Sliupas išvadintas šetonišku samdininku, asilu, Sliupu Jonu Balvonu, durnium, judošium, nuo kurio užpuldinėjimų „W. L.“ nepaliausianti „apgynime wieros“ stovėti ir t.t. Prie to redakcijos rašto yra ir paties pono „išduotojo J. Paukščio“ pridėckas, kuris, regimai, jautė savo pareigą neatsilikti nuo savo rašytojo ir prisegti savotišką lopą neapkenčiamam „L. B-o“ vedėjui.

...„Nuvažiavom į New Yorką... — rašo 1886 m. „Wien. Liet.“ p. išduotoja — ėmė mane noras atlankyti rėdytoją „balso“ J. Sliupą. Siurpuliai mane paėmė, kada inėjau į skylę arba tariant į gyvenimą to slauno dudučio. Tikrai būtyne panaši jo raštui, ba iš tokios skylės geri žodžiai negali išeiti. Nežinau kaip žiemą perbus tas tamsybės apaštaias... Da šitą mėnesį išleido vieną draiskalą spiritybės, ba pašērėme žuvyte, ale taip pasėvojo, kad net kauleliams nedovanojo; ir už tai ką jį paėsdinau savo draiskale padėkavojo. Privalote jo sėbrai nusiųsti tam asilui futerio, kad nepastiptų, ba kaip girdėt ir maskoliui nusibodo duot „žalavanie“ dėl savo tarno, jeigu katras nusiųsite tam asilui, tai mes gazietoje pakvita vosime”...

Koktu mums šiadien ir mažos dalelės panašiu polemiku pakartojimo klausytis, bet „L. B-so“ redaktoriumi anuomet jie, regis, atrodė paprastais dalykais, jis nei kiek

nevengė juos iššaukti savo ypatingo rašymo būdu. Net savo rimčiausiame veikalė „Lietuviškuose Raštuose ir Raštininkuose“ a la Balsas perijodais jis prisimena savo oponentus:

„Wienibe Lietuwninku“ plymouthiške „savo darymais ir pliovojimais, labiausiai ją girtuokliui Bačkauckui rėdant, daug blėdies darė L. Balsui, tarp žmonių neišsiti-kėjimą sėdama. Tuli apšviestiesni lietuviai, dėl asabiškų laimėjimų, gremzdino rėdytoją L. Balso į purvyną. Prie to viso tikriejie draugai L. Balso buvo bėdni žmonės, kurių kišenės negalėjo užlaikyti laikraštį... Kada rėdytojas „L. Balso“ galiausiai ir savo didžiausios pagelbininkės darbe, Aglės (Sliupienės), kuri daug savo sveikatos pridėjo, siuviniais pelnydama pinigų dėl užlaikymo „L. Balso“, neberado tarpe parėmėju... (jis) beveik ir savo šeimynos laimę buvo pašventes dėl lietuvybės—tada... sviedė šalin darba... ir iš Senadorio, kur galiaus buvo apsigyvenęs, prasišalino, kad sutverti tykų ir ramų gyvenimą, toliaus nuo parodavietės dėl lietuviškojo švieta“ — taip rašė savo „Liet. Raštų ir Raštininkų“ pabaigoje pats Jonas Sliupas apie savo vargus bėdas, leidžiant „Lietuviškąjį Balsą“.

* * *

„Lietuviškojo Balso“ spaustuvėje išėję, be mano viršminėtų kun. Tatarės Paplauoko leidimo knygielių dar šitos brošiūrėlės:

„Patkulis“. Politikiszka Tragoedija penkiose veikmėse, pagal Korolo Gutzkovo veikala, lietuwiszkaï parazyta Jono Szlupo. Naujorkas Spaustuveje „Lietuwiszko Balso“. 1887 m., pusl. 78, egz. 1000.

„Litwini i Polacy“. Napisal Jan Szlupas. Cena 25 centow. New York. Nakladem i drukiems Redakcyji „Lietuwiszkas Balsas“. 1887., pusl. 44, egz. 2000.

„Konstancija Skirmuntt". Istorija Lietuvos, trumpai apsakytą. Su tryomis žiamlapiais New York. Spaus-tuvėje „Lietuwiszkojo Balso". 1887, pusl. 143. Werten P. Neris, išdavė Jonas Szliupas, 1000 egz.

„Margumynai", suraszytai del gero lietuviams W: Be-wardžio, Shenandoah, Pa. Kasztu ir spauda „Lietuwiszkojo Balso" išduotai, 1888, pusl. 24 (eilės iki 10 pusl., 1000 egz.

1888 metais, negalėdamas atsilaikyti New Yorke, „Liet. Balsas" persikėlė į Shenandoah ir čia galutinai užbaigė savo dienas. Jo redaktorius iškeliavo Baltimore'n, kur, medžiagiškai aušrininko kun. A. Burbos padedamas, užbaigė medicinos fakultetą J. Hopkins'o universitete ir gavo gydytojo diplomą. Gydytojo praktiką Dr. J. Sliupas pradėjo Plymouth'e, paskui, Shenandoah'ryje, Philadelphijoje, Scrantone.

Suorganizavus kartu su kun. A. Burba 1889 m. „Lietuvių Mokslo Draugija", šitos draugijos lešomis 1889 m. Sliupas išleido Prūsuoose savo „Lietuviškus Raštus ir Raštininkus", kurių dalis ėjo per „Liet. Balsą". 1892 ir 1893 tos pat tos pat draugios likučiais Sliupas, jau daktaru būdamas, Andžiulaičio padedamas, irgi Prūsuoose leido mėnesinį laikraštuką „Apšvieta", vėliaus darbavosi prie „Naujos Gadyinės" (1894—1896).

„Naujai Gadynei", laikraštukui ėjusiam iš MtCarmel, Pa. ir menkutę įtaką Amerikos lietuvių išeiviams dariusiam, apibudinti pasinaudosiu 1894 m. „Varpo" žodžiais. 4-me to laikraščio numeryje anuometinis jo redaktorius Dr. P. Matulaitis*) rašė:

*) Dr. P. Matulaitis, kun. A. Miluko paskaita. Pranaičių Jūlės lešomis, Philadelphia, Pa.

..., Nauja Gdynė", regis, bus lietuviškas socialistiškas laikraštis... Jau įžanginiame straisnyje... parodyta ir paaiškinta, kokių būdu išsidirbo dabartinėje draugijoje dvi atskiros luomos: kapitalistų luoma ir darbininkų — proletarijų luoma... Tikėjimo klausyme Nauja Gdynė, matoma, ieis „Apšvietos" takais, ceremonijų su tikėjimu ir kunigais nedarys... Aitri antikėjimiška tendencija jau aiškiai matyt N. 2 Nauja Gdynė.... Dr. Sliupui su keliais savo sėbrais vardan šenadoriškių paskelbus „Naujoje Gdynėje" kad popiežius pardavęs lietuvius carizmui... tad jie atvirai atstoja nuo papizmo... barbarysčių paramščios et... Dr. Matulaiitis rašo „Ar turi Nauja Gdynė ir „Senadrorio lietuviai" (mano svetimženkliai) kokius nors faktus, kad popiežius Leonas XIII gavęs kelis sidabro grašius nuo maskolių vyriausybės už tylėjimą Kražių istorijoje? — Jei neturi, tai tasai protetas pavirsta tik į paprastą nešvarų plūdimą... Nauja Gdynė nesigaili nė peitetų kunigams ir šiaip žmonėms einantiems už tikėjimą.... Tokie epetitai ir išsireiškimai, rodos, nepritiktų Naujai Gadynei, rimtam (sic! Red.) Mokslo Draugystės organui... nuo Naujos Gdynės tiesiog dvokia abnegacija"...

„Sliupas nesitenkino", anot M. Biržiskos,*) kovoja dėl sąžinės ir minties laisvės, bet vis aiškiau skelbė revoliucijinio socializmo mokslą... To plauko turi ir laikraščiai „Lietuviškasis Balsas", ypačiai „Apšvieta" ir „Nauja Gdynė", visų jų yra aiški radikaline revoliucinė linkmė socialistiškos spalvos... (Sliupas) savo darbuotėje visada ir daugiausia buvo nukrypęs į tą kovą, kuri ėjo to meto gyvenime tarp kunigu ir ne kunigų". „Naują Gdynę" leisti padėjo — Dr. Sliupo iškurtas „Susivienijimas Lietu-

*) „Mūsų Raštų Istorija" psl. 67 ir t.

vių Socialistų Amerikoje", nedidelė anuomet organizacija, kurią pats jos įkūrėjas apleido bene 1905 m. ir paskui darbavosi kartu su „Susivienijimu Lietuvių Laisvamanių" vyriausiai kaipo laisvamanybės skieidėjas.

J. Sliupas buvo pirmuoju lietuviu Amerikoje įgijusiu gydytojo diplomą 1891 metais.

* * *

Antras lietuvis į gydytojus išėjęs (1895 m.) tai irgi to paties J. Hopkins universiteto mokinys Juozas Andžiulaitis, tris metus (1890—1892) redaktoriavęs prie „Vienybės Lietuvninkų". Andžiulaitis baigęs Veiverių mokytojų kursus, „Aušroje" sądarbininkavo po Kalnėno slapyvardžiu. Atvykęs Amerikon 1886 m., nekuri laiką dirbo angliakasyklose Senadorio apygardoj, paskui vertėsi pardavinėdamas angliakasiam expellerį ir kitokias gyduoles ir padėjo Sliupui dirbti „Liet. Balso", spaustuvėje.

„Vienybės Lietuvninkų 25 metų sukaktuvių Jubilėjus" knygoje skaitome (psl. 213, 214) J. Andžiulaitį suteikus tam laikraščiui „aiškiai pirmeiviškai — liberališką pakraipą", bet pats J. Sliupas savo „Lietuviškuose Raštuose ir Raštininkuose" buvo karčiausiasis žodžiais pamerkęs J. Andžiulaitį už prisidėjimą prie numaravimo „Lietuviškojo Balso" (slgk. „Spaudos Laisvės ir Amerikos Liet. Organizuotės sukaktuvėse" psl. 356).

Tose pačiose „Vienybės Lietuvninkų" jubilėjaus knygelėse p. J. Liudis primena (psl. 67), kad Andžiulaitiui pradėjus redaktoriauti „Vienybėje Liet.", tas laikraštis netekęs virš 500 skaitytojų. Aš 1892 metų pavasarį pakviestas redaktoriauti prie to laikraščio, neradau

nei poros šimtu užsimokėjusių skaitytojų. Padedant kun. Burbai ir anuometiniams lietuvių klebonams, padarius itensyvi vaju, į metus laiko skaitytojų vėl atsirado per 600. Tais 1892 metais gelbėjant nuo mirties „Vienybę Lietuvninkų“, ir su Susivienijimu turėta vargų bėdų, kad net kun. Burbai teko iš savo kišeniaus užmokėti kelias posmertines mokesčius. Didžiama anuometinių žmonių buvo išgrasinę Andžiulaičio išversta „Europos Istorija“... „Aušros“ laikais pilnas idealų tas žmogus, bene Amerikos gyvenimo sunkenybių igiltas, paliko pesimistu ir mizantropu ir atgrasino net nuo savo darbų su juo susidūrusius. Andžiulaitis buvo J. Sliupo sądarbininku „Apšvietoje“, bet palikęs gydytoju tas buvęs „Aušros“ ir iš dalies „Lietuviškojo Balso“ poetas visai užsigrįžo nuo lietuvių viešo gyvenimo ir savo šiurkštumu pakartino širdis net savo buvusiems rėmėjams.

GRIZTANT AMERIKON.

(Pranaičių Julės.)

Praėjo žiema su šalčiais, pusniais, baliais, koncertais mūs laikinoj sostinėj. Praslinko malonus pavasaris su lakštingalos - devynliežuvės žavingais suokimais, su gežužinėm, muzikom, dainelėm. Pralėkė, it saldus sapnas, linksma, nors lietinga vasarėlė, beatosgaujant gražios Palangos, Klaipėdos jaukiuose pajūriuose ir kvepiančiuose jų pušynėliuose. Užklupo ir vėsus, dar šlapesnis ruduo, praskiedęs gimtinės kelius ligi neišbredamų klampynių ir ilgiems mėnesiams atskyręs kaimą nuo apšviesto pasaulio.

Jau ir laukinės žaselės ilgom juostom padebesiais vis skrenda ir skrenda per Lietuvos laukus į pietų šalį. Garniai baigia graibyti po balas varlių apstų priauglį ir taiso sparnus ilgom kelionėn, stropiai išmėgindami savo jaunikių lakiojimo jėgas. Metas ir man ruoštis užjūrin. Nelinksmos dienos!

Anksti rytą atsikėlus, spalių pabaigoje, atsisveikinau sesute Vaitiekupiuose ir išvažiauvau su josios numatytu įpėdiniu link Pilviškių gelžkelio stoties Kaunan.

Netrumpa kelionė — apie keturios lietuviškos mylios. Iš Vaitiekupių Jurbarkan, o iš ten garlaivių, Kauną daug lengviau gali pasiekti, negu kitais keliais. Bet norėjau atsisveikinti dar brolių tėviškėje ir vyriausiąją seserį arti Pilviškių.

O keliai, keliai!.. Kurin kraštan nepasiblokši, — tikra paskanda! Važiuojant pro Vaitiekupių Dėdyno sodyba

link Sakių, vežimas pusiau lūžta— kai kam ir sulūždavęs. Sintautų linkmėn — ratai skesta dumble, srutos per viršų brikon sunkiasi, arkliai iki pilvų maudosi, prunkščia, putoja, išsireižę vos tepaveža mus tris nesunkius keleivius be jokio bagažo. Vežimas, nors drūtas, geležim apkaustytas, — girgžda, braška, — rodos tuč tuojaus parvirs ant šono.

Gi, atsimankius į Balseliškiu moliuotas „plynbales“ (kaip žmonės jas vadina), palei Sintautus, tai belieka vien šauktis Dievo pagalbos, kad kokiu nors stebūklų iš čia laimingai tave išneštų.

Tame jau kaime turiu artimą tetą ir visi Kaunai ūkininkai (dėl pavardžių vienodžio ir kaimas Kaunais vadinamas) — mano giminės. Kaip būtų miela, pasukus į šalį, nors sudiev jiems pasakyti! Juk, ar žinai žmogus, bene kada dar teks pasimatyti?

Deja, aplinkui — balos, balos, balos... Susiliejusios vienos su kitom, tvokso lyg ežerėliai, salutėm išbarstyti. Vien tik pėkščias, iki kelių bebrisdamas, ar lėktuvu galėtum juos pasiekti.

* * *

Ne be reikalo ši rudenį, atvykęs Kaunan iš Suvalkų Kalvarijos, narsus ūkininkas (ministerio giminietis), griežtai reikalavo parūpinti kaimui bent kokią priemonę susisiekti su miestu.

— Duokit mums aeroplanus, jei kelių nepadedat ištaisyti, — jis pareiškęs atatinamoje valdžios įstaigoje, — nes, girdi, iš kaimo nebeišvažiuojame.

Po to savo „interview“, jis, užėjęs mūs buveinėn, juokingai pasipasakojo, kaip Kalvarijos gelžkelio stotin jis raitas atjojęs ir kaip vietomis turėjęs nuo arklio nušokti ir pats jį tempti iš liūgo, nusitvėręs už pažabo.

— O, ką? — anot jo žodžių, — ministeriai tais keliais nevažinėja. Savo automobiliams jie turi valstybės lėšomis ištaisytus plentus. Tad jie nei nemato, esą, kaip sodžiaus žmonės maudosi duobėtais rudens keliais. Valdžia gi temoka paraginti kaimiečius pasitaisyti savo kelius. Tais gi keliais dažniausiai važinėja miestų pirkliai bei spekuliantai, kurie juos labiausiai išmaudžia. Tačiau miestams kelių taisyti nereikiai. — Visa našta suversta ant ūkininkų pečių. Jau ir kantrybės gali, girdi, netekti.

Iš Sintautų apylinkės taipos gi yra nemaža valdininkų, žymių karininkų bei profesionalų pačiame Kaune. Iš čia kilęs ir Valstybės kontrolierius, ir vienas užsienio atstovas ir — netolimoj kaimynystėj — svarbaus portfelio ministeris.

Girdėjau, jog ir jie dažnai pasako kartu tiesos žodį savo draugams ministeriams ar giminėms direktoriams dėl kelių neišbredamumo. Tačiau, kol kas, teigiamų išdavų čionais menatyt.

Na, nei aš, nei mano bendrakeleivis nebuvo ministeriais; automobilių ir neturėjome. Jei ir būtume pasigavę koki forduka, tai ir jis šituo keliu toli nenubirzgėtų. Nebent vien tank'ais be baimės iš čia išrėpliotum. Tačiau tokie vežimai susisiekimo reikalams ramybės laike dar neiėje madon. Ir pas mus jų beveik nėra. Tik Kaune, didžiuosiuose karo paraduose jie kartais pasirodo, pavėžlioja po Laisvės Alėją ir vėl dingsta kaip želvės.

Plentais galėjome ir mes važinėti, kad ir be automobilių. Nuo Sintautų eina lygus, gražus plentas Naumiestin ir iš ten — Vilkaviškin. Kartais šiuo keliu vykdavom gelžkelio stotin. Tačiau nūnai tie patogumai nebuvo šios mano kelionės ruožte. Tad vargais-negalais reikėjo stumtis iš lėto per balas ir gilųjį klampynėlių. — Kad nors dar

neprireiktų paskui savęs arkliai tempti, kaip tam Kalvarijos ūkininkui, kad atsitike, — kartais padūsaujame.

Pravažiuojant Kaunų kaimą, mintimis pasiunčiau ten savo genčiams „iki laimingo pasimatymo“ — ir toliau saikuoju žinginėle su Banaičių agronomu šuliningas kelio duobes bei molio skėdnos gilumą.

* * *

Sintautuose sustojome valandėlei arklius pasišerti. Pradėjo lynoti smulkia, šalta purškana, lyg miglom. Užėjome į bažnyčią. Bavo šiokiadienis, bet, jog tik ką po mišių, radome ją atdarą.

Nauja, mūrinė, daili, dar neužbaigta išvidaus bažnyčia. Tas maldnamis jau toli nepanašus į buvusią medinę, seną bažnyčią, ant kurios vietos jis taip didingai puošia nūnai Sintautų miestelį.

Deja, besigėrėdama naujos šventynės grazna, ilgėjau senosios, — kurioje motutė savo jaunystėje kantarkavo; iš kurios tėtušis parsivežė ją marčiosna ir, kame užvožėme dainiaus Vaičiūčio karštą, išlydėdami jį į kapus... Sventorius — vis toks gražus, liepom apaugęs, tik jau rečiau — vokiečiai išgenėję...

Ei, kiek tai kartų per šv. Antaną (bažnyčios globėją) ir per šv. Baltramiejų mes čia priatlaidavome tų medžių paunksmėse, Santakos lankose, atostogų metais! Kas apsakys tas laimingos praeities linksmybes!

Siandien, jau man čia nebelinksma. Pasidairius pašaliais, kiekviename žingsnyje kyla prieš akis gyvi atsiminimai, vaizdeliai, kaip sapnai, nubudus po ilgo, sunkaus miego. O visa tai — ne sapnas gi buvo!..

Slungas užgulė krūtinę lyg akmuo; gerklę, rodos, kas gniauzia; blakstienus rasa drėkina, — o gal tai lietus?..

Et, sudiev! — bent jums, šalti kapeliai ir brangūs, ap-
žėlę takeliai, kuriais mylimi vaikšdžiojo.....

.....

* * *

Už Sintautų siauras kelelis buvo kiek tvirtesnis; re-
čiau važinėjamas, tad neišklampotas. Daiktais arkliai
net risčia pakluzuodavo. Tačiau ties Siurpauliais Nova
radome lankose, — brasta pergili, tilto gi nėra. Prisiėjo
sukti ilga alkūnė Šakių vieškelin ant Griškabūdžio.

Vieškelis riovėtas, ištižęs, išmaltas įvairių vertelgų
bei turgininkų vežimais. Ir vėl arkliai vos žingine ratus
pasuka.

Pakelėj, užsemtose dirvose žmonės bulves kasa. Mer-
ginų sijonai iki kelių — nereikia joms nei pasikaišyti.
Blauzdos, it garnių, ištolo raudonuoja — basos.

— Na, Dieve padėk! — jiems sušunkame.

— Ačiū, ačiū! — visi kartu atsako.

Vienas iš būrio senukas, pasirėmęs ant šakės koto,
lyg pro juokus mus užklausia:

— Ugi, ar jau vėl Seimą paleido, kad jūs tokiam šlapu-
me per kaimus važiuojate?!

— Na, kas čia, tėvai! — juk dar nesenai po rinikmų,
— suramina jį mano seseraitis.

Ir visi, šakes išmeigę bulvienoje, mus lydi nustebu-
siom akim.

Na, širmiai, pasistengkite — dar toli namai, — kalbinam
savo žirgus per purvynėlių. Ir klusnūs, kantrūs žirgeliai
stengias, — garuodami, linguodami ir murdydami savo
kojas lyg taktan:

— Šliurkšt, šmurkšt; šliurkšt, šmurkšt, — o vietelėm
— šlumšt!.. trinkt!.. į akmenį, ar medžių šaknis. Gluos-

niu šakos brūkšt per veidus; vežimas krypt į šalį vos ne gulščias!..

— Oi, oi, o!... Na, ačiū Apveizdai, jog dar ne keberiookšt! — giliai atsidusę, džiaugiamės.

Kol su šitokia muzika (tik nežinau, kokiems instrumentams ji tiktų) atvažiuavome Griškabūdin, jau ėmė tementi. O kur dar Aljošiai, Buktiškiai!..

Tiesa, tėviškė visai netoli — ir sodo aukštas jovaras matyt pro kapines. Tačiau, šitokiais vieškeliais besivarydami, kol ten nusibelsime ir naktis užklups. Tad Griškabūdyje gaištuot nebuvo kada. — Vien užsukome naujon klebonijon (senoji sudeginta per karą) vietos kleboną — kunigą Vaičaitį atsisveikinti. Kitokių pažįstamų čionais nei neturėjau — išmire.

Tačiau svetingas klebonas taip ūmai mus neišleido, užsikirtęs pakeleivingus pastiprinti ir sušildyti. Išlydėdamas, jis mums parodė bažnyčią, kur ir kaip vokiečių šoviniai ją sužaloję. Žmonės kalba, būk žiaurus okupantai norėję tą seną, gražiausią Lietuvoj medinę šventynę visai suplaišinti. Tik skirta jai bomba, besiruošiant jon sviesti, netikėtai sudraskius į gabalėlius patį besikėsintoją karį. Tuo įvykiu išibauginę, vokiečiai paliko mūs atmintinąjį maldnamį ramybėje.

Išlauko, ties didžiuoju altorium sienoje dar tebematyt apvali, platoka skylė ir stogas daiktais apardytas. Iš varpinyčios, vokiečiai išsigabeno didžiuosius varpus, — trijų brolių kunigų Marmų įtaisytus. Varpinyčia irgi sugriauta — tyli. Bet josios vieta, kaip gyvai primena senąsias varpų melodijas ir nežinau kieno pramanytus bei pritaikintus joms žodžius:

— „Katiliams po timpa, Pentiškiamis nei vieno“ ir t.t. — tai plonojo (signavonės) varpo dainelė. Jam nutilus, tuoj atsiliepdavo didžiųjų varpų skambus, stori garsai:

ŽVAIGŽDĒS' KNYGYNĒ GAUNAMOS KNYGOS

Lietuviškas Albumas. Dalis I. Istoriskos ir šiaip jau Lietuvos vietas. Parengē ir išeido kun. A. Milukas75
Lietuviškas Albumas. Dalis II. ir III. Lietuvos raštininkai, žymesni vyrai ir typai. Parengē ir išeido kun. A. Milukas	1.50
Lietuviškos Pasakos. Spaudon parengē Dr. J. Basanavičius. 262 pusl.	2.00
Mercier Kardinolo gromata apie Patrijotizmą ir Išlaikymą05
Moterystė ir šeimyna. Iš vokiškos kalbos vertė J. Gerutis. 41 pusl	.50
Mūsų Socijolista. Apsaka iš „Kudlamečio“ atsitikimų. Parašė Jonas Kmitas. 57 pusl.15
Melagių Dėdė. Vaizdelis iš Dzukų gyvenimo. Parašė Ksaveras Vanagėlis. 27 pusl.10
Mūsų Išganytojaus Jezaus Kristaus gyvenimas. Naujas pataisytas išleidimas. 209 pusl., su paveikslais75
Nekaltybė. Iš vokiško vertė J. Gerutis. 89 pusl.25
Ne Mieste Lainė. Prancuziškai parašė Pierre L'Ermite. Lietuviškai vertė Pranaičių Julė. 206 pusl.	1.00
Našlaičiai. Likimas tuos šeimos. Vertė P. Str. 81 pusl.15
Pasikalbėjimas Giesmininko su Lietuva. Vyskupo A. Baranauko Eilės. Kaina05
Pasakyk Matuše, Agnieška, Ant Garlaivio. Trijs Šatrijos Raganos apysakos.15
Pradžia ir išsiplėtimas Katalikų Tikėjimo. Parašė Vyskupas M. Valančius. 235 pusl.	1.00
Paklydėliai. Kun. J. Geručio. Antras leidimas.10
Pikta Dvasia. Latviškai parašė Rudolfas Blaumanis. Lietuviškai vertė Idlargas. 72 pusl.25
Patrimpo Laiškai. Kun. Miluko leidimas 1907 m.60
Šventųjų Gyvenimai. Skaitymai kiekvienai metų dienai. Su paveikslais. Spaudon parengē kun. A. Milukas. visi 4 tomai	3.50
Drutais audeklo apdarais	4.00
Skuros apdarais	5.00
Skuros apdarais, paaukuotais kraštais	5.50
Šiapus ir anapus grabo. Parašė J. Gerutis. 210 pusl.60
Susiskaldėliai. Vaizdelis iš mūsų sodiečių gyvenimo. Parašė J. Gerutis. 62 pusl.20

Užprašymus ir pinigų „ŽVAIGŽDĒS“ 3654 Richmond St. adrešuokit: Philadelphia, Pa

5-

~~P400~~
ALP 2217

ŽVAIGŽDĒS' KNYGYNE GAUNAMOS KNYGOS

Sodžionių Teologija. Parašė J. Gerutis. Gražiausia lietuviška kalba šioje knygoje išdėstytas visas Katalikų Teologijos mokslas. 285 psl.	1.00
Trumpas Katekizmas10
Vaičiūčio Eliės. Su velionio plačia biografija ir paveikslu. 157 psl.75
Valdimierius. Apysaka. 47 psl.10
Pergyventos Valandos (Karvojaus Laiškai). Parašė K. A. K. 140 psl.60
Jonukas Karklynas eina Lietuvos pažintų. Parašė Prietelis. 47 psl.20
Sodžiaištai Kas jie? — Iškur atsirado? — Ko nori? Parašė Dr. A. Civiškas. 124 psl.15
Gera Išpažintis Verta šv. Komunija. Kun. P. Saurusaičio. psl. 6810
Satrijos Raganos, Saulei nusileidžiant, Iš mūsų karionės, Kalėdų Vakarais. 62 psl.15
„Žvaigždės“ 1922 metų kompletas	\$2.50
„Žvaigždės“ 1921 „ „	2.50
„Žvaigždės“ 1920 „ „	3.00
„Žvaigždės“ 1919 „ „	3.00
„Žvaigždės“ 1918 „ „	3.00
„Žv.“ 1917 „ „	3.00
„Žv.“ 1916 „ „	3.00
„Žv.“ 1915 „ „	3.00
„Dirvos Žinyno“ kompletai	3.00
Keliolikos metų „Žvaigždės“ kompletai \$5 kiekvienas.	

Užprašymus ir pinigus „ŽVAIGŽDĒ“ 3654 Richmond St. Philadelphia, Pa. adresuokt:

29, 181, 21